

Wetenschappelijk Onderzoek- en
Documentatiecentrum
Ministerie van Veiligheid en Justitie

Bijlagen bij Zelfevaluatie Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum

Periode 2006 tot en met 2012

Inhoud

Bijlage 1 De afdelingen van het WODC – 5

- 1 Criminaliteit Rechtshandhaving en Sancties (CRS) – 5
- 2 Rechtsbestel, Wetgeving, Internationale en vreemdelingenaangelegenheden (RWI) – 17
- 3 Statistische Informatievoorziening en beleidsanalyse (SIBa) – 25
- 4 Extern Wetenschappelijke Betrekkingen (EWB) – 30

Bijlage 2 Langlopende monitorprojecten – 39

Bijlage 1 De afdelingen van het WODC

In deze bijlage wordt een beschrijving gegeven van de afdelingen van het WODC, hun onderzoeksthema's en kernpublicaties over de periode 2006 tot en met 2012. De bijlage vormt onderdeel van de WODC zelfevaluatie 2006 tot en met 2012.

- 1 Criminaliteit, Rechtshandhaving en Sancties (CRS);
- 2 Rechtsbestel, Wetgeving, Internationale- en vreemdelingenangelegenheden (RWI);
- 3 Statistische Informatievoorziening en Beleidsanalyse (SIBa);
- 4 Externe Wetenschappelijke Betrekkingen (EWB).

1 Criminaliteit Rechtshandhaving en Sancties (CRS)

Afdelingshoofd: tot en met maart 2013 prof. dr. E. R. Kleemans

CRS verricht beleidsrelevant wetenschappelijk onderzoek op het brede terrein van veiligheid en justitie. Vanuit beleidsgerichte vragen wordt onderzoek gedaan naar georganiseerde criminaliteit, terrorisme en (bijzondere) opsporingsmethoden, naar daders en dadergroepen en naar de werking van sancties en interventies op het gebied van veiligheid en justitie.

De belangrijkste aanvragers van onderzoek zijn de DG's van VenJ, met name de DG Jeugd en Sancties (DGJS) en de DG Rechtshandhaving en Rechtspleging (DGRR), de Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid (NCTV) en de Dienst Justitiële Inrichtingen (DJI). Daarnaast wordt onderzoek aangevraagd vanuit het Openbaar Ministerie, het ministerie van Infrastructuur en Milieu en de politie. Ook creëert CRS ruimte voor vernieuwend, zelfstandig geprogrammeerd onderzoek, onder meer in de vorm van door derden gefinancierde promotietrajecten.

Taken en kernactiviteiten

De belangrijkste taken en kernactiviteiten van de afdeling CRS zijn:

- Mede bepalen van de onderzoeksagenda op de terreinen van DGJS, DGRR en NCTV;
- Opzetten en uitvoeren van beleidsrelevant wetenschappelijk onderzoek. Onderzoek wordt verricht vanuit de jaarlijkse programmering van het WODC en vanuit langlopende (monitor)projecten. Voorbeelden zijn de Monitor Georganiseerde criminaliteit (MGC), de Recidivemonitor (RM), de Veelplegersmonitor (VM), de Monitor Jeugdcriminaliteit (MJC), de Monitor Nazorg (MN) en het project Benchmarking gevangeniswezen (BGW).
- Het veredelen van bijeengebrachte kennis en data, en het overbrengen van beschikbare kennis. Tevens het leveren van data voor onderzoek zowel voor WODC intern onderzoek als voor extern onderzoek (bijvoorbeeld het verstrekken van gegevens uit de RM en de MZJ).¹
- Bijeenbrengen en verstrekken van (wetenschappelijke) kennis in de vorm van publicaties voor beleid, wetenschap en maatschappij.
- Adviseren (gevraagd en ongevraagd) van beleid en (keten)partners op het terrein van veiligheid en justitie over actuele wetenschappelijke kennis.

¹ In de periode 2006-2012 hebben vanuit de RM 57 dataleveranties plaatsgevonden t.b.v. onderzoek door derden (11 promotieonderzoeken, 14 interne en 32 externe onderzoeken). Vanuit de MZJ hebben 4 data leveranties plaatsgevonden (2 promotieonderzoeken en 2 externe onderzoeken).

Onderzoeksthema's en kernpublicaties

De afdeling bedient meerdere beleidsdirecties van VenJ met beleidsrelevant wetenschappelijk onderzoek met als gevolg een breed onderzoeksveld. Het onderzoek van CRS is onder te brengen in vier onderzoeksthema's.

1 Georganiseerde criminaliteit en terrorisme

Hierbij gaat het om het krijgen van inzicht in het fenomeen georganiseerde criminaliteit (waaronder drugshandel, mensensmokkel, mensenhandel, wapenhandel, auto- en motordiefstal, afpersingen, fraude en witwassen) en terrorisme en de mechanismen die eraan ten grondslag liggen. Het onderwerp georganiseerde criminaliteit is in de jaren negentig door het WODC op de onderzoeksagenda gezet en er is jarenlange expertise opgebouwd op dit terrein. Bovendien heeft het WODC toegang weten te verwerven tot gegevens uit lopende en afgesloten (grootschalige) opsporingsonderzoeken. Deze toegang wordt niet alleen gewaarborgd door goede formele regelingen, maar ook door het vertrouwen dat in de afgelopen jaren is opgebouwd met betrekking tot de omgang met vertrouwelijk materiaal en het publiceren over gevoelige onderwerpen. Het gaat hier om een langlopend onderzoeksthema dat is opgezet rondom de Monitor Georganiseerde Criminaliteit en aanverwante projecten. In de periode 1996-2012 zijn systematisch 150 grootschalige opsporingsonderzoeken geanalyseerd, waardoor een brede verzameling casussen beschikbaar is over verschillende vormen van georganiseerde criminaliteit (Kleemans, Van den Berg & van de Bunt, 1998; Kleemans, Brienen & Van de Bunt, 2002; Van de Bunt & Kleemans, 2007; Kruisbergen, Van de Bunt & Kleemans, 2012). Deze casussen worden niet alleen gebruikt voor rapportages over de aard van de georganiseerde criminaliteit, die worden aangeboden aan de Tweede Kamer (1998, 2002, 2007 en 2012), maar ook voor verschillende verdiepingsstudies.

Rapportages aan de Tweede Kamer hebben verschillende bestaande beelden over de aard van de georganiseerde misdaad in Nederland gecorrigeerd en nader empirisch uitgediept. Zo werd in de eerste rapportage (Kleemans et al., 1998) geconstateerd dat piramidale organisaties naar Amerikaans of Italiaans model eerder uitzondering dan regel waren. Georganiseerde criminaliteit in Nederland bestaat daarentegen vooral uit criminele netwerken, waarbinnen daders in wisselende criminele samenwerkingsverbanden met elkaar samenwerken. Ook werd gewezen op de belangrijke rol die *facilitators*, zoals geldwisselaars, witwassers en documentenvervalsers, spelen in dergelijke criminele netwerken. Deze inzichten hebben grote consequenties gehad voor de manier waarop tegen de opsporing van georganiseerde criminaliteit in Nederland wordt aangekeken. Langdurige embargo-onderzoeken, waarbij ingrijpen telkens werd uitgesteld om in één keer de hele criminele organisatie op te kunnen rollen, hebben meer en meer plaats moeten maken voor snellere interventies ('korte klappen'), zoals arrestaties en inbeslagnames, die onderdeel zijn van een bredere strategie ('paraplu-onderzoeken'). Ook de aandacht voor *facilitators* is de afgelopen jaren sterk toegenomen (zie ook Kleemans, 2007).

In de tweede rapportage (Kleemans et al., 2002) werd onder meer geconstateerd dat georganiseerde misdaad in Nederland afwijkt van maffiaorganisaties in Italië en de Verenigde Staten, die controle hebben over bepaalde regio's of bepaalde economische sectoren (een beeld dat een belangrijke rol speelde in de beleidsdiscussie begin jaren negentig). Daarentegen draait het in Nederland vooral om 'transitcriminaliteit': smokkel van mensen (vrouwenhandel, mensensmokkel) en verboden waar, zoals drugs, wapens en gestolen auto's, en om illegale grensoverschrijdende handelingen, zoals witwassen, ondergronds bankieren of het ontduiken van heffingen en accijnzen (o.a. olie-, sigaretten-, alcohol-, BTW- of EU-fraude). Plegers van georganiseerde criminaliteit bedrijven dus vooral internationale handel en Nederland

functioneert daarbij als productieland, doorvoerland of bestemmingsland. Omdat vertrouwen een belangrijke rol speelt binnen criminele netwerken zijn *brokers* van groot belang: personen die via hun sociale relaties een brug slaan tussen *disconnected networks*, tussen verschillende landen, tussen verschillende etnische groepen en tussen onderwereld en bovenwereld.

In de derde rapportage (Van de Bunt & Kleemans, 2007) is onder meer een onderzoeksthema uitgezet naar criminele carrières in de georganiseerde misdaad, een onderwerp dat nauwelijks wordt onderzocht in de criminologie, omdat data moeilijk verkrijgbaar zijn. Door de kwalitatieve gegevens uit de case-studies te koppelen met informatie die elders bij het WODC beschikbaar is over criminele antecedenten, zijn nieuwe inzichten ontstaan over deze categorie daders, die afwijken van gangbare inzichten in criminele carrières die vooral zijn gebaseerd op onderzoek naar jongeren. Zo blijken daders aanmerkelijk ouder te zijn en is er een substantiële groep late starters, die zonder criminele voorgeschiedenis op latere leeftijd betrokken raken bij vormen van georganiseerde criminaliteit. Instroommechanismen zijn onder meer: sociale relaties, werkrelaties en de mogelijkheden die bepaalde beroepen bieden, nevenactiviteiten, levensloopgebeurtenissen (vaak gerelateerd aan financiële tegenslag) en bewuste rekrutering (Kleemans & De Poot, 2008). Deze inzichten zijn niet alleen voor de criminologie van groot belang, maar ook voor de opsporingspraktijk, omdat veelal alleen vroege starters bekend zijn bij de politie.

Het onderzoeksthema is voortgezet in een promotie-onderzoek, samen met het Nederlands Studiecentrum Criminaliteit en Rechtshandhaving (NSCR), waarbij gekozen is voor een multimethodedesign: een kwantitatieve *trajectory*-studie, waarbij een substantiële groep late starters werd aangetroffen (Van Koppen et al., 2010); een vergelijking met de algemene daderpopulatie; een gedetailleerde dossierstudie naar instroommechanismen; en ten slotte interviews met gedetineerden, waarbij zowel inzicht werd verkregen in instroommechanismen van 'late starters' als in doorgroeimechanismen van 'vroege starters'. Dit onderzoeksthema is inmiddels ook opgepakt door de Home Office (Verenigd Koninkrijk), samen met de Universiteit van Lancaster. Naast de Monitor Georganiseerde Criminaliteit worden ook verdiepingstudies uitgevoerd op deelterreinen, zoals op het gebied van ondergronds bankieren/witwassen en mensenhandel in de Amsterdamse raamprostitutie. Ook is dit onderzoeksthema recent uitgebouwd op het terrein van terrorisme (De Poot & Sonnenschein, 2011).

Internationaal gezien is het thema uniek en zeer goed zichtbaar. Het WODC werkt daarbij samen met universitaire partners (CIROC: WODC, VU Amsterdam, Erasmus Universiteit Rotterdam, Universiteit Utrecht en Universiteit Maastricht) en met partners in het buitenland, zoals het International Research Network on Organized Crime (WODC, Home Office, Bundeskriminalamt en National Council for Crime Prevention). Nationaal is het onderzoeksthema ook zeer goed zichtbaar en uitermate relevant voor de opsporingspraktijk.

Kernpublicaties Georganiseerde criminaliteit en terrorisme

WODC rapporten

- Bunt, H.G. van de, & Kleemans, E.R. (2007). *Georganiseerde criminaliteit in Nederland: Derde rapportage op basis van de Monitor Georganiseerde Criminaliteit*. Den Haag: Boom Juridische uitgevers. Onderzoek en beleid 252.
- Poot, C.J. de, & Sonnenschein, A. (2011). *Jihadi terrorism in the Netherlands: A description based on closed criminal investigations*. Den Haag: Boom Juridische uitgevers. Onderzoek en beleid 291.

- Verhoeven, M.A., Gestel, B. van, & Jong, D. de (2011). *Mensenhandel in de Amsterdamse raamprostitutie: Een onderzoek naar aard en opsporing van mensenhandel*. Den Haag: Boom Juridische uitgevers. Onderzoek en beleid 295.

Artikelen

- Kleemans, E.R. (2007). Organized crime, transit crime, and racketeering. In M. Tonry & C.J.C. Bijleveld (eds). *Crime and Justice in the Netherlands: Crime and Justice: A Review of Research 35* (pp. 163-215). Chicago: University of Chicago Press.
- Kleemans, E.R., & Poot, C.J. de (2008). Criminal Careers in Organized Crime and Social Opportunity Structure. *European Journal of Criminology 5*(1), 69-98.
- Koppen, V. van, Poot, C.J. de, Kleemans, E.R., & Nieuwbeerta, P. (2010). Criminal Trajectories in Organized Crime. *British Journal of Criminology 50*(1), 102-123.

2 Opsporingspraktijk van de politie en het Openbaar Ministerie

Binnen deze lijn wordt onderzoek gedaan naar wetgeving en de praktijk van opsporing. Wetten en regels zijn vaak gebaseerd op impliciete veronderstellingen over hoe misdaad werkt en hoe die zou moeten worden opgespoord. Voorbeelden daarvan zijn regels over de inzet van *undercover*bevoegdheden, het tappen van telefoons of het (direct) af luisteren van daders. Maar die impliciete veronderstellingen worden zelden systematisch getoetst.

Belangrijke voorbeelden van dit type onderzoek bij het WODC betreffen onderzoek naar undercovermethoden (werken onder dekmantel), het gebruik van de telefoon- en internettap in de opsporing, grootschalig DNA-onderzoek (bij ernstige misdrijven) en de Monitor Wet Opsporing Terroristische Misdrijven. Dergelijk onderzoek is zeer relevant voor de beleidsvorming en voor de opsporingspraktijk, omdat het bestaande (juridische) denkkaders in een ander daglicht kan stellen en empirische inzichten kan opleveren die bij het maken van wetten of het uitvaardigen van richtlijnen onvoorzien waren. Een voorbeeld hiervan is het onderzoek naar het gebruik van grootschalig DNA-onderzoek als instrument in de opsporing van (ernstige) misdrijven (De Poot & Kruisbergen, 2006). Uit dit onderzoek bleek onder meer dat uit privacy-overwegingen vaak vrij krampachtig werd geprobeerd om het aantal personen dat onderworpen wordt aan DNA-onderzoek, zo beperkt mogelijk te houden. Burgers bleken echter helemaal niet zoveel problemen te hebben met de afname van DNA-materiaal en tevens bleek het vaak moeilijk om de 'kringen rond de dader' goed in te perken, terwijl voor het beperken van deze kring (ter bescherming van de privacy) de privacy ook wordt geschonden. Daarnaast leverde dit onderzoek ook praktische inzichten op over het ontbreken van regels over DNA-verwantschapsonderzoek, terwijl een *match* op verwantschap tijdens een grootschalig DNA-onderzoek feitelijk wel kan worden vastgesteld, omdat DNA-materiaal handmatig wordt gematcht. Het onderzoek heeft een rol gespeeld in de totstandkoming van de wettelijke regeling voor DNA-verwantschapsonderzoek.

Ook het onderzoek naar undercovermethoden (werken onder dekmantel) leverde relevante resultaten op voor de beleidspraktijk (Kruisbergen & de Jong, 2010; Kruisbergen et al., 2011). Zowel in Nederland als in het buitenland zijn undercovermethoden onderwerp geweest van soms verhitte debatten. Er bestond echter geen beeld van de opsporingspraktijk, waardoor discussies over risico's, noodzaak, ingrijpendheid en opbrengsten vaak op beelden zijn gebaseerd. Dankzij het onderzoek is onder meer duidelijk geworden hoe vaak, wanneer, op welke wijze, met welke resultaten en met welke risico's undercovermethoden worden ingezet. Een aantal assumpties uit het academische en wetgevingsdebat bleek niet houdbaar. Zo werd nogal eens verondersteld dat in een undercovertraject de politie een manipulerende macht heeft over de verdachte en het verloop van het traject. In de praktijk bleek

echter het verloop van een undercovertraject in sterke mate bepaald te worden door het onvoorspelbare gedrag van de criminele subjecten. Daarnaast bleken undercovertrajecten niet alleen te kunnen leiden tot bewijs tegen een verdachte ('insluiting'), zoals vaak aangenomen, maar kan de uitkomst van zo'n traject ook zijn dat de politie/justitie overtuigd raken van de onschuld van een verdachte ('uitsluiting'). Het onderzoek biedt een empirische basis voor gedachte- en besluitvorming op dit terrein (bijvoorbeeld rondom de criminele burgerinfiltrant), voor controle op de toepassing van dit middel en voor verbetering van de uitvoering. Het rapport wordt ook gebruikt als cursusmateriaal door het Studiecentrum rechtspleging (SSR).

Het onderzoeksthema is recentelijk voortgezet met een onderzoek naar het gebruik van de telefoon- en internettap in de opsporingspraktijk (Odinot et al., 2012). Daaruit blijkt dat de telefoontap niet alleen belangrijke opsporingsinformatie oplevert bij de aanpak van georganiseerde misdaad, maar ook nuttig is bij de aanpak van veel voorkomende criminaliteit en van ernstige misdrijven als moordzaken. Het instrument wordt voor veel verschillende doelen ingezet en levert nuttige informatie op voor de opsporingspraktijk, te meer daar alternatieve opsporingsmethoden (zoals infiltratie) in Nederland streng zijn gereguleerd. Ook blijkt uit het rapport dat de internettap op dit moment om diverse redenen nog niet breed kan worden ingezet. In het rapport worden knelpunten omtrent het gebruik van de internettap gesignaleerd en oplossingsrichtingen gesuggereerd.

Kernpublicaties Opsporingspraktijk

WODC rapporten

- Kruisbergen, E.W., & Jong, D. de (2010). *Opsporen onder dekmantel: Regulering, uitvoering en resultaten van undercovertrajecten*. Den Haag: Boom Juridische uitgevers. Onderzoek en beleid 282.
- Odinot, G., Jong, D. de, Leij, J.B.J., van der, Poot, C.J. de, & Straalen, E.K. van (2012). *Het gebruik van de telefoon- en internettap in de opsporing*. Den Haag: Boom Juridische uitgevers. Onderzoek en beleid 304.
- Poot, C.J. de, & Kruisbergen, E.W. (2006). *Kringen rond de dader: Grootschalig DNA-onderzoek als instrument in de opsporing*. Den Haag: Boom Juridische uitgevers. Onderzoek en beleid 246.

Artikelen

- Kruisbergen, E.W., Jong, D. de, & Kleemans, E.R. (2011). Undercover Policing: Assumptions and Empirical Evidence. *British Journal of Criminology* 51(1), 394-412.
- Poot, C.J. de (2010). Kennisgestuurd rechercheren: Evidence based onderzoek voor de opsporingspraktijk. *Cahier Politiestudies* 2010-4(17), 101-126.

3 Daders en dadergroepen

Maatschappelijke ontwikkelingen hebben gevolgen voor de dadergroepen waarmee het justitiële beleid te maken krijgt. Inzicht in kenmerken van bijzondere en nieuwe dadergroepen en de ontwikkelingen die zich daarin voordoen in de tijd zijn daarom relevant voor het beleid. Op basis van langlopende (monitor)projecten worden ontwikkelingen bestudeerd die zich in de tijd onder specifieke dadergroepen voordoen, daarnaast vindt er verdiepend onderzoek plaats naar de kenmerken van daders. De informatie is niet alleen relevant voor justitieel (jeugd)beleid, maar ook voor (keten)partners als de politie, het gevangeniswezen, de sector terbeschikkingstelling (tbs) en de reclassering. Bij dit onderzoeksthema gaat het om het krijgen van inzicht in de achtergronden, problematiek en criminele carrières van dadergroepen die een prominente plaats innemen in het justitiebeleid zoals jeugdigen, veelplegers, tbs-gestelden en zedendelinquenten. De onderzoeken leveren

inzichten op in de ontwikkelingen van dadergroepen in de tijd, hun criminaliteit en binnen welke subgroepen zich andere en nieuwe ontwikkelingen voordoen. Daarnaast bieden de studies nieuwe informatie over de achtergronden van het criminele gedrag van (specifieke groepen) daders.

Enerzijds geven langlopende monitorprojecten inzicht in ontwikkelingen in de aard en omvang van criminaliteit onder specifieke dadergroepen zoals jeugdigen en veelplegers. Er is in het kader van de Monitor Jeugdcriminaliteit (MJC) onderzoek verricht naar de trends in criminaliteit onder minderjarigen en jongvolwassenen op basis van meerdere bronnen (Van der Laan et al., 2010; Van der Laan & Blom, 2011).² De bevindingen uit de MJC zijn recent ook relevant gebleken in het adviseringstraject rondom het adolescentenstrafrecht en onder meer gebruikt in adviezen van de Raad voor de Strafrechttoepassing en Jeugdbescherming, de Raad van State en de Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling. Uit de meest recente MJC rapportage blijkt dat in vergelijking met minderjarigen jongvolwassenen al jaren oververtegenwoordigd zijn in de criminaliteitsstatistieken, ongeacht achtergrondkenmerken of typen misdrijven. De recidive onder deze groep is echter wel lager dan onder minderjarigen. Dalende trends doen zich voor onder jongvolwassenen en minderjarigen, ook als wordt gekeken naar van elkaar onafhankelijke bronnen (zelfrapportage versus registerdata). Mogelijke achtergronden van de daling op lokaal niveau worden in de komende meting van de MJC nader bestudeerd. Sinds 2011 is de MJC een samenwerking tussen het WODC en het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS).

Ook wordt op basis van de Veelplegersmonitor sinds 2005 jaarlijks gerapporteerd over trends, achtergronden en criminele carrièreontwikkelingen van veelplegers (zie Tollenaar & Van der Laan, 2012). De meest recente meting laat zien dat terwijl de populatie bekende veelplegers afneemt, de groep jongvolwassen veelplegers toeneemt. Ook blijken de kenmerken van veelplegers in de tijd te veranderen. Daar waar oudere cohorten zich kenmerkten door omvangrijke criminele carrières, verslaving, geringe opleiding en werkloosheid, kenmerken nieuwe generaties veelplegers zich vooral door kortere criminele carrières en minder (criminogene) problematiek. De aandacht voor veranderende veelplegersgroepen is recent ook punt van beleidsaandacht geworden. De VM wordt verder ook nog gebruikt om effectmetingen uit te voeren voor interventies opgelegd aan veelplegers (zie ook onderzoeksthema 4).

Anderzijds worden er (eenmalige) verdiepende studies gedaan naar achtergronden en criminele carrières van specifieke dadergroepen. Er is onderzoek gedaan naar de achtergronden, problematiek en recidive van daders van huiselijk geweld onder zowel een algemene populatie als een justitiële populatie (Van der Knaap et al., 2010). Daaruit bleek dat niet alleen mannen, maar ook vrouwen zich schuldig maken aan huiselijk geweld. Het geweld door mannelijke daders leidde wel vaker tot ernstig letsel waardoor het overwegend mannen zijn die bij de politie bekend worden als dader. Verder bleek dat de bij justitie bekende daders vaker alcoholproblemen kenden en andere criminogene problemen hadden, lager opgeleid waren en vaker problemen met werk hadden dan daders in een algemene bevolkingssteekproef. Deze studie, in combinatie met door EWB extern uitbesteed onderzoek, heeft vervolg gekregen in een door EWB verrichte overkoepelende studie naar huiselijk geweld (Van der Veen & Bogaerts, 2010). Verder is onderzoek gedaan onder tbs-gestelden die een zedenmisdrijf hadden gepleegd naar hun achtergrond- en criminele carrière kenmerken en recidive (Schönberger & De Kogel, 2012). Daaruit bleek dat de populatie zedendelinquenten overwegend generalist is in het type misdrijf dat ze plegen en voor de meerderheid bestaat uit recidivisten. De studie liet verder zien

² De MJC is een vervolg op de Monitor Jeugd Terecht die sinds 2004 bij het WODC loopt.

dat een deel van de tbs-gestelden soms na lange tijd (9 tot 18 jaar) alsnog recidiveren met een ernstig misdrijf en dat dit aandeel onder zedenplegers hoger is dan onder niet-zedendelinquenten. Een relevante bevinding omdat wetgeving een juridisch kader biedt voor toezicht tot maximaal negen jaar. Een belangrijke vraag vanuit de uitvoeringspraktijk is hoe sancties voor specifieke groepen in de praktijk het beste kunnen worden vormgegeven.

Verder worden ook achtergrondfactoren onderzocht die de kans op crimineel gedrag kunnen versterken of afremmen (risico en beschermende factoren). In een overzichtsstudie is de recente kennis over de rol van neurobiologische, neuropsychologische en gedragsgenetische processen in de ontwikkeling van antisociaal gedrag geordend met als belangrijk doel bij te kunnen dragen in de preventie en reductie van criminaliteit (De Kogel, 2008). Onderzoek laat zien dat het van belang is om bij het ontwikkelen en plannen van diagnostiek en interventies rekening te houden met neurobiologische en -psychologische kenmerken. Het gaat om kenmerken die te maken hebben met de verwerking van sociale en emotionele informatie, het functioneren van het stresssysteem en de regulatie van het eigen gedrag. Dit onderzoek heeft een vervolg gekregen in het onderzoeksprogramma Hersenen en Cognitie: Maatschappelijke Innovatie in gezondheidszorg, educatie en veiligheid (HCMI: zie hiervoor onder vernieuwingen en WODC algemeen). Dit heeft onder meer geleid tot een promotieonderzoek naar neurobiologische markers van criminele carrières in samenwerking met het NSCR. Tot slot is ook de rol van situationele factoren bij crimineel gedrag bestudeerd (Van der Laan, Blom & Kleemans, 2009). Uit dit onderzoek onder een representatieve steekproef van jongeren bleek dat naast lange termijn risico's (psychosociale problemen, gebrekkige ouderlijke controle, slechte schoolprestaties) situationele risico's zoals de afwezigheid van gepercipieerd toezicht en het onder invloed zijn van alcohol of drugs ook van belang zijn bij delinquent gedrag van jongeren.

Kernpublicaties Dadergroepen

WODC rapporten

- Knaap, L.M. van der, Idrissi, F. el, & Bogaerts, S. (2010). *Daders van huiselijk geweld*. Den Haag: Boom Juridische uitgevers. Onderzoek en beleid 287.
- Kogel, C.H. de (2008). *De hersenen in beeld: Neurobiologisch onderzoek en vraagstukken op het gebied van verklaring, reductie en preventie van criminaliteit*. Den Haag: Boom Juridische uitgevers. Onderzoek en beleid 270.
- Laan, A.M. van der, & Blom, M. (2011). *Jeugdcriminaliteit in de periode 1996 tot en met 2012*. Den Haag: WODC/CBS. Cahier 2011-2.
- Schönberger, H.J.M., & Kogel, C.H. de, m.m.v. I.M. Bregman (2012). *Kenmerken en redidivecijfers van ex-terbeschikkinggestelden met een zedendelict*. Den Haag: WODC. Memorandum 2012-01.

Artikelen

- Kogel, C.H. de (2007). Mentally disordered persons in European Prison Systems: The Netherlands. In H.J. Salize, H. Dreßing, & C. Kief (red.), *Mentally disordered persons in European prison systems: EUPRIS-project, Europese Commissie*. Mannheim, Duitsland: Institute für Seelische Gesundheit.
- Kogel, C.H. de (2011). Tbs-gestelden en langdurige forensisch psychiatrische zorg. In H. Groen, M. Drost, & H.L.I. Nijman (red.), *Handboek forensisch geestelijke gezondheidszorg*. Utrecht: De Tijdstroom.
- Laan, A.M. van der, Blom, M., & Kleemans E.R. (2009). Exploring Long Term and Short Term Risk Factors for Serious Delinquency. *European Journal of Criminology* 6(5), 419-438.

4 Monitoring & Evaluatie van justitieel beleid (wetgeving, sancties en interventies)

De justitiële aanpak vraagt ook om evaluatie van de werking en evaluatie van het justitiële beleid zowel wat betreft wetgeving, justitiële sancties, preventie, en gedragsinterventies als het primaire proces. Er zijn drie subthema's.

Ten eerste betreft het onderzoek naar (trends in) de justitiële recidive van daders na een specifieke sanctie zoals taak- of werkstraffen, vrijheidsstraffen of maatregelen (Wartna et al., 2011, 2013). De strafrechtelijke recidive onder justitiabelen is een belangrijke indicator voor het justitiële beleid. Met de Recidivemonitor (RM) worden sinds 2005 jaarlijks de herhaalde justitiële contacten van daders onderzocht voor verschillende dadergroepen en uitgesplitst naar diverse uitstroombmodaliteiten (Wartna et al., 2006 - 2013). Uit de meest recente meting blijkt dat de strafrechtelijke recidive in Nederland de laatste drie jaar over een breed front is gedaald, ook als wordt gecorrigeerd voor demografische verschuivingen en registratie-effecten, zoals schommelingen in het ophelderingspercentage. De daling van de recidive lijkt dus een reële afname. De achtergronden hiervan zijn onderwerp van nader onderzoek. De bevindingen uit de RM worden gebruikt om het strafrechtelijke beleid ten aanzien van dadergroepen verder vorm te geven en bij te sturen. De meetmethode is uitgegroeid tot een landelijke standaard voor het meten van justitiële recidive. Er worden op basis van de RM metingen uitgevoerd ten behoeve van tal van andere studies die door of in opdracht van het WODC worden verricht (bijvoorbeeld bij de tbs-gestelden, de MJC, de VM), maar ook voor studies die door externen zijn opgezet.

Ten tweede wordt de werking van justitiële sancties zowel blijkend uit eerder onderzoek als in de huidige praktijk onderzocht. In een meta-analyse zijn de effecten van Nederlandse justitiële interventies gericht op recidivereductie over de afgelopen 45 jaar in beeld gebracht (Wartna et al., 2013). Gerandomiseerde experimentele studies werden voor de Nederlandse situatie niet gevonden. Uit de beschikbare studies met experimentele en controlegroepen bleek dat interventies gericht op volwassenen succesvoller zijn geweest dan interventies gericht op jeugdigen en dat interventies waarbij resocialisatie centraal staat succesvoller waren dan repressieve sancties. Welke werkzame factoren hieraan ten grondslag liggen is onderwerp van vervolgonderzoek. Ook zijn de effecten van interventies voor specifieke dadergroepen in beeld gebracht. In een literatuurstudie is nagegaan wat uit wetenschappelijk onderzoek bekend is over de effectiviteit en werkzame mechanismen van toezicht voor verschillende dadergroepen zoals zedendelinquenten, delinquenten met psychiatrische problematiek en delinquenten met verslavingsproblematiek (De Kogel & Nagtegaal, 2008). Uit de literatuur blijkt evidentie dat toezichtprogramma's die naast het monitoren van gedrag en beweging en andere controle-elementen, ook rehabilitatieve componenten hebben zoals behandeling, zorg, sociale vaardigheidstraining en praktische steun, effect sorteren op recidivereductie. Onder meer de reclassering maakt nu gebruik van een aantal van de veelbelovende toezichtsprogramma's die dergelijke componenten bevatten. In een evaluatie zijn de ontwikkeling van de verblijfsduur in de tbs over de periode 1980-2009 en de mogelijke achtergronden daarvan onderzocht (Nagtegaal et al., 2011). De verblijfsduur van de tbs is geleidelijk toegenomen, ongeacht beleidsmaatregelen die waren gericht op een afname. Dit is mogelijk het resultaat van de toegenomen aandacht voor risico's in de maatschappij en het voorkomen van risico's bij tbs-gestelden. Een laatste voorbeeld is een effectmeting met een quasi-experimenteel design naar de effecten van de ISD-maatregel opgelegd aan veelplegers (Tollenaar & Van der Laan, 2012). Daaruit bleek dat de ISD-maatregel effectiever is in het reduceren van criminaliteit tijdens en na afronding van de maatregel dan de reguliere detentiestraf die aan

veelplegers werd opgelegd. De ISD effectmeting heeft vervolg gekregen in een replicatiestudie die eind 2013 wordt verwacht.

In een derde subthema wordt het functioneren van het penitentiair primair proces onderzocht, inclusief de nazorg aan ex-gedetineerden. In een methodologisch onderzoek is nagegaan hoe prestaties in het gevangeniswezen kunnen worden gemeten en gecorrigeerd zodat het functioneren van inrichtingen kan worden vergeleken (Molleman, 2011). Omdat de populaties, personeel en inrichting van penitentiaire inrichtingen verschilt, is het om de prestaties van inrichtingen bijvoorbeeld op het gebied van veiligheid te kunnen vergelijken van belang meerdere indicatoren te meten zoals de aantallen 'incidenten', controle van urine op drugsgebruik, verzuimpercentages onder het personeel en 'het gevoel van veiligheid' van personeel en gedetineerden. Verder bleek dat prestatievergelijkingen nauwkeuriger worden als informatie uit meerdere bronnen (survey's en registers) wordt gecombineerd. De bevindingen uit deze studie worden gebruikt in een langlopend benchmarkproject voor het gevangeniswezen. Ook vanuit het gezichtspunt van gedetineerden wordt het functioneren van het gevangeniswezen of jeugdinrichtingen onderzocht. De wijze waarop jeugdigen hun detentie ervaren en hun gedrag in de inrichting blijkt in belangrijke mate afhankelijk van de bejegening door groepsleiding en medege-detineerden, en van procedurele en situationele factoren ongeacht de individuele risico's van jongeren (Van der Laan & Eichelsheim, 2013). De resultaten van deze studie zijn zowel beleidsmatig als wetenschappelijk relevant. Ze laten namelijk zien dat naast de focus vanuit de *What Works* benadering op het reduceren van risico's bij jongeren het ook relevant is om te kijken naar bejegening en situationele kenmerken in inrichtingen. Tot slot wordt met de Monitor Nazorg (jaarlijks) de positie van ex-gedetineerden in de vrije maatschappij in beeld gebracht (zie onder andere Weijters & More, 2010).

Kernpublicaties Monitoring en Evaluatie

WODC rapporten

- Kogel, C.H. de, & Nagtegaal, M.H. (2008). *Toezichtprogramma's voor delinquenten en forensisch psychiatrisch patiënten: Effectiviteit en veronderstelde mechanismen*. Den Haag: Boom Juridische uitgevers. Onderzoek en beleid 263.
- Molleman, T. (2011). *Benchmarking in het gevangeniswezen: Een onderzoek naar de mogelijkheden van het vergelijken en verbeteren van prestaties*. Den Haag: Boom Juridische uitgevers. Onderzoek en Beleid 294.
- Nagtegaal, M.H., Horst, R.P. van der, & Schönberger, H.J.M. (2011). *Inzicht in de verblijfsduur van tbs-gestelden: Cijfers en mogelijke verklaringen*. Den Haag: Boom Juridische uitgevers. Onderzoek en beleid 290.
- Wartna, B.S.J., Alberda, D.L., & Verweij, S. (2013). *Wat werkt in Nederland en wat niet: Een meta-analyse van Nederlands recidive onderzoek naar de effecten van strafrechtelijke interventies*. Den Haag: Boom Juridische uitgevers. Onderzoek en beleid 307.
- Wartna, B.S.J., Tollenaar, N., Blom, M., Alma, S.M., Bregman, I.M., & Essers, A.A.M. (2011). *Recidivebericht 2002-2008: Ontwikkeling in de strafrechtelijke recidive van Nederlandse justitiabelen*. Den Haag: WODC. Factsheet 2011-05.

Artikelen

- Kleemans, E., Klein Haarhuis, C., Leeuw, F.L., & Ooyen-Houben, M. van (2007). Law enforcement interventions in the Netherlands: mapping interventions and 'browsing' for evidence. *Evidence & Policy* 3(4), 487-504.
- Knaap, L.M. van der, Leeuw, F.L., Bogaerts, S., & Nijssen, L. (2008). Evaluating programs preventing violence: What works and why? Combining Campbell Standards and the Realist Evaluation approach. *American Journal of Evaluation*, 29(1), 48-57.

- Laan, A.M. van der, & Eichelsheim, V.I. (2013). Juvenile adaptation to imprisonment: Feelings of safety, autonomy, and wellbeing and behaviour in prison. *European Journal of Criminology*, 10(4), 424-443. DOI: 10.1177/477370812473530.
- Molleman, T., & Leeuw, F.L. (2011). The influence of staff on prison conditions of inmates: A multilevel approach. *European Journal of Criminal Policy and Research*, 18(2), 21-23.
- Tollenaar, N., Laan, A.M. van der & Heijden, P.G.M. van der (2013). Effectiveness of a prolonged incarceration and rehabilitation measure for high-frequency offenders. *Journal of Experimental Criminology*. DOI 10.1007/211292-013-9179-Y.
- Wartna, B.S.J., Alberda, D.L., & Verweij, S. (2013). Een meta-analyse van Nederlands recidiveonderzoek naar de effecten van strafrechtelijke interventies. *Tijdschrift voor Criminologie*, 55(1), 3-23.

Onderzoeksmethoden

Bij CRS wordt zowel literatuuronderzoek als empirisch kwantitatief en kwalitatief onderzoek uitgevoerd. Bij het literatuuronderzoek gaat het naast beschrijvingen ook om systematische reviews en meta-analyses. Een recent voorbeeld hiervan is de Nederlandse Effect Studie. Voor het empirische kwantitatieve onderzoek worden zowel totale populaties bestudeerd als deelpopulaties op basis van steekproeven. Voor het kwalitatieve onderzoek worden alleen deelpopulaties op basis van (selecte en aselechte) steekproeven onderzocht. De gebruikte bronnen en methoden van onderzoek zijn in alle vier onderzoeksthema's terug te vinden.

Multimethode onderzoek

De beschikbaarheid van een beperkt aantal criminaliteitsdatabronnen maakt dat een deel van het onderzoek bij CRS monomethode onderzoek is. Denk hierbij aan onderzoek naar politiestrategieën in de opsporing of naar de strafrechtelijke recidive onder dadergroepen en het recidiveonderzoek. Daarnaast wordt bij CRS ook multimethode onderzoek verricht waarin een combinatie wordt gemaakt van kwantitatief én kwalitatief onderzoek. Recente voorbeelden zijn de studies Jongeren en vrijheidsbeneming (waarbij surveygegevens, interviews, dossierinformatie en registratiegegevens van de inrichtingen op microniveau zijn gekoppeld), Verblijfsduur tbs (review van de literatuur, expertmeeting en analyses van OBJD en gegevens van de DJI) en Criminele carrières in de georganiseerde misdaad. Bij dit laatste onderzoek is op micro-niveau een koppeling gemaakt tussen gegevens uit twee monitorprojecten: individuele kenmerken en contextinformatie uit de Monitor Georganiseerde Criminaliteit en informatie over criminele carrières uit de Recidivemonitor. Ook is in dit onderzoek gebruikgemaakt van interviews met mensen die veroordeeld waren voor deelname aan een criminele organisatie.

Cross-sectioneel en longitudinaal onderzoek

Om de aard en omvang van specifieke dadergroepen en vormen van criminaliteit op een bepaald moment in beeld te brengen wordt cross-sectioneel onderzoek gedaan. Het gaat bijvoorbeeld om fenomeenbeschrijvingen van vormen van georganiseerde criminaliteit of terrorisme.

Het longitudinale onderzoek betreft enerzijds het bestuderen van tijdreeksen en anderzijds onderzoek waarin (retrospectief) criminele carrières van dadergroepen worden gevolgd. Het gaat om onderzoek over ontwikkelingen op macroniveau (landelijk, regio's of arrondissementen) en op mesoniveau (penitentiaire inrichtingen). Daarnaast vindt op microniveau onderzoek plaats naar criminele carrières van specifieke dadergroepen. De studies komen voort uit de langlopende projecten zoals

de Recidivemonitor, de Veelplegersmonitor, de Monitor Jeugdcriminaliteit, de Monitor Zelfgerapporteerde Jeugdcriminaliteit, de Monitor Nazorg en de benchmarking van het gevangeniswezen. Kenmerkend is dat in de meeste monitorprojecten de volledige populatie wordt bestudeerd.

Databronnen

De belangrijkste primaire bronnen van onderzoek zijn door politie of justitie en daaraan gerelateerde instanties geregistreerde gegevens (registerdata). Het gaat dan niet alleen om bronnen die kwantitatieve gegevens opleveren zoals het Herkenningssysteem (HKS), de Onderzoeksdatabase Justitiële Documentatie (OBJD), registratiesystemen in het gevangeniswezen (TULP) of andere uitvoeringsinstanties (Aurah, CVS, RISC), maar ook om bronnen die kwalitatieve informatie leveren zoals politie- en justitiedossiers. In samenwerkingsprojecten wordt ook gebruikgemaakt van gegevens van het CBS die beschikbaar zijn in het Sociaal Statistisch Bestand (SSB). Het voordeel van het gebruik van registerdata is dat individuen over wie het onderzoek gaat niet op de hoogte zijn van de dataverzameling en daardoor geen invloed hebben op de gegevens. Voorts zijn deze data centraal beschikbaar en in sommige gevallen ook over meerdere jaren. Verder is er sprake van een relatief consistente vastlegging van informatie die bruikbaar is voor wetenschappelijk onderzoek op basis van observationele data. Een belangrijke beperking is dat de gegevens afhankelijk zijn van de inzet en prioritering vanuit deze instanties. Onder meer om die reden wordt daarnaast ook, hetzij in beperkte mate, gebruikgemaakt van bevraging van respondenten door middel van vragenlijsten (*pen and paper*, telefonisch en/of via internet), (semi-gestructureerde) interviews, et cetera.

Multiple sources analysis. In toenemende mate wordt gebruikgemaakt van gegevens uit meerdere bronnen die betrekking hebben op één fenomeen. Dit gebeurt zowel op micro-, meso- als macroniveau. Op microniveau gaat het om het koppelen van gegevens die betrekking hebben op individuen, processen-verbaal of strafzaken. Zo worden voor de Veelplegersmonitor jaarlijks registratiegegevens van diverse instanties (politie, OM, OBJD, reclassering en gevangeniswezen) opgevraagd en op persoonsniveau gekoppeld en maakt de Recidivemonitor het mogelijk om op individueel niveau achtergrond- en criminele carrièrekenmerken, afdoeninggegevens en hernieuwde justitiecontacten te koppelen. Op mesoniveau worden, bijvoorbeeld om de prestaties in sectoren van de DJI te meten (o.a. het gevangeniswezen), gegevens uit verschillende surveys gekoppeld (het is de bedoeling in de toekomst ook registerdata te koppelen). Op macroniveau (steden, regio's, land) worden tijdreeksen die betrekking hebben op hetzelfde fenomeen uit meerdere bronnen met elkaar in verband gebracht. Een recent voorbeeld is de Monitor Jeugdcriminaliteit 2010, waarin de trends in daderschap op basis van zelfrapportage, politie- en justitie-registratie werd beschreven.

Langlopende Monitoren

De studies binnen de verschillende onderzoeksthema's zijn onder meer mogelijk vanwege een aantal langlopende (monitor)projecten die een longitudinaal karakter hebben. Doordat de databestanden binnen de WODC-infrastructuur zijn ingebed en kunnen worden geactualiseerd en aangevuld, is het mogelijk om trends te kunnen blijven volgen die van belang zijn voor het VenJ beleid. Het betreft dan de volgende monitoren (zie bijlage 2 voor een nadere beschrijving):

- de Monitor Georganiseerde Criminaliteit (MGC);
- de Monitor Jihadistisch Terrorisme (MJT);
- de Monitor Wet Opsporing en Vervolgung van Terroristische Misdrijven;
- de Recidivemonitor (RM);

- de Veelplegersmonitor (VM);
- de Monitor Jeugdcriminaliteit (MJC);
- de Monitor Benchmarking Gevangeniswezen (MBG);
- de Monitor Nazorg (MN);
- de Database Neurolaw (in samenwerking met RWI).

Evaluatieonderzoek

In de afgelopen jaren zijn verschillende evaluatiestudies uitgevoerd van justitiële sancties of wetgeving. Daarbij worden verschillende methoden van onderzoek gehanteerd, zoals een *multiple sources* analyse van informatie die beschikbaar is over de betreffende sanctie of wetgeving. In deze studies worden beschikbare documenten onderzocht, experts bevroegd, vragenlijsten en registratiegegevens gebruikt. Voorbeelden zijn de evaluatie van de verblijfsduur van tbs-gestelden en de evaluatie van de Stop-reactie. Daarnaast biedt de beschikbaarheid van gegevens op populatieniveau bij infrastructurele projecten de mogelijkheid om de effectiviteit van interventies op recidive te onderzoeken doordat controlegroepen kunnen worden gevormd. Er wordt quasi-experimenteel onderzoek uitgevoerd om interventie- en controlegroepen te vergelijken op hun recidive. Een voorbeeld hiervan is de recente ISD-effectmeting (een *propensity score matching* en *difference in difference design*).

Vernieuwingen

Bij CRS lopen een aantal inhoudelijke en methodologische beleidsrelevante vernieuwende projecten:

- Om de aard en omvang van verschillende dadergroepen nauwkeuriger in beeld te krijgen en de effecten van justitiële reacties beter te kunnen inschatten, wordt door CRS (in samenwerking met SIBa) gewerkt aan een centrale informatievoorziening voor dader- en sanctieonderzoek (CIV/DSO). Het CIV/DSO is een data-warehouse waarin geanonimiseerde gegevens van justitiabelen worden opgeslagen. De gegevens zijn afkomstig van (keten)partners zoals DJI, de reclasseringsinstellingen en het Nederlands Instituut voor Forensische psychiatrie en psychologie (NIFP). De achtergrondkenmerken en executiegegevens worden op microniveau gekoppeld aan de justitiële documentatie. De informatievoorziening wordt alleen gebruikt voor wetenschappelijk onderzoek. Langs deze weg wordt het mogelijk op elk gewenst moment en bij tal van daderpopulaties *base rates* van criminogene factoren vast te stellen en op grote schaal onderzoek te doen naar het verloop van criminele carrières. Het instrument zal ook worden ingezet voor het vaststellen van de effectiviteit van sancties.
- Verkeerscriminaliteit. Het koppelen van gegevens uit verschillende bronnen biedt de mogelijkheid om meer inzicht te krijgen in het verloop van carrières van de groep verkeersdelinquenten.
- *Dark number* jeugdcriminaliteit (samenwerking met het CBS). Binnen dit project worden op microniveau gegevens uit de Monitor Zelfgerapporteerde Jeugdcriminaliteit gekoppeld aan registratie gegevens (BVH, HKS en Halt). Het doel hiervan is meer duidelijkheid te krijgen over (een deel van de) verborgen criminaliteit (en de daders daarvan) in politieregistraties en zelfrapportage van criminaliteit.
- Vanuit het nationale initiatief HCMI)/Pijler Veiligheid worden diverse studies gedaan naar de neurobiologische determinanten van criminele carrières. Een van de senioronderzoekers van CRS is inhoudelijk coördinator van dit programma. Tevens is er in samenwerking met het NSCR een vanuit HCMI gefinancierd promotieonderzoek op dit terrein.
- *Neurolaw* (in samenwerking met de afdeling RWI). De basis voor dit onderzoek ligt in de publicatie 'De hersenen in beeld' waarin systematisch het onderzoek

naar neurobiologische determinanten van criminele carrières bijeen is gebracht. Dit heeft tot tal van andere onderzoeksinitiatieven geleid en heeft bijgedragen aan de invulling van het thema Veiligheid binnen het HCMI programma en het project *Neurolaw*, waarin onder meer in kaart wordt gebracht hoe neurobiologische factoren (en nieuwe kennis hierover) een rol spelen in de rechtspraak.

- Voor het *International Research Network on Organized Crime* is tweemaal een Europese subsidie verworven (2009-2012; 2013-2016).

2 Rechtsbestel, Wetgeving, Internationale en vreemdelingen-aangelegenheden (RWI)

Afdelingshoofd dr. M. Smit

De onderzoeksafdeling RWI doet onderzoek voor beleid op het brede en diverse terrein van rechtsbestel, wetgeving en internationale- en vreemdelingen-aangelegenheden. Deze thema's zijn beleidsmatig ondergebracht bij het cluster Secretaris Generaal (SG), het Directoraat Generaal Rechtspleging en Rechtshandhaving (DGRR) en het Directoraat Generaal Vreemdelingenzaken (DGVZ) van VenJ.³ Binnen het SG cluster gaat het om de Directie Wetgeving (DW), de Directie Strategie (DS) en de Directie Europese en Internationale Aangelegenheden (DEIA), binnen DGRR om de Directie Rechtsbestel (DRB).⁴

Onderzoeksthema's en kernpublicaties

Hoewel de afdeling RWI meerdere uiteenlopende beleidsterreinen dekt en daarmee een breed scala aan potentiële onderzoeksonderwerpen, richt de afdeling zich vooral op drie onderzoeksthema's, te weten 1) civiele rechtspleging 2) asiel en migratie en 3) evaluatie van wetgeving en beleid civiel en bestuur.

1 Civiele rechtspleging

Civielrechtelijke problemen komen op grote schaal voor in de samenleving. Het aantal zaken dat voor de civiele rechter wordt gebracht groeit en overtreft, zowel in aantallen zaken als in werklast, het domein van de strafrechtspleging. Het beleid van VenJ is gericht op het scheppen van (financiële en organisatorische) voorwaarden voor een toegankelijke en goed functionerende civiele rechtspleging (gerechtelijk en buitengerechtelijk). Die toegang tot de rechtspleging kan betrekking hebben op:

- Toegang tot rechtsbijstand door middel van advies, begeleiding, bemiddeling of (proces)vertegenwoordiging. Bepaalde vormen van dienstverlening worden onder andere verstrekt door het Juridisch Loket, advocaten, notarissen, gerechtsdeurwaarders, sociaal raadslieden, rechtsbijstandsverzekeraars, mediators, consumentenorganisaties en vakbonden.
- Toegang tot een neutrale procedure voor een bindende uitspraak bij een instantie (gerechtelijke instanties, maar ook bijvoorbeeld geschillencommissies, bezwaarschriftencommissies en arbitragecommissies).

De rechtspleging moet ook een bepaalde kwaliteit hebben. Hierbij gaat het om uiteenlopende aspecten van de dienstverlening zoals:

³ Toen DMB met de vorige kabinetwisseling overging van VenJ naar BZK is WODC/RWI op verzoek van DGVZ het onderzoek op het terrein van asiel en migratie blijven doen en uitbesteden, vanaf dat moment tot eind 2012 dus voor BZK.

⁴ Zoals het door de Directie Bijzondere Voorzieningen betaalde onderzoek naar vreemdelingenbewaring.

- de effectiviteit van de dienstverlening: wordt het doel bereikt, het probleem opgelost;
- de (juridische) inhoudelijke deskundigheid van de dienstverlener;
- de integriteit en betrouwbaarheid van de dienstverlener;
- de service van de dienstverlener: de helderheid en begrijpelijkheid van de communicatie, correctheid van de bejegening, transparantie van de prijs en snelheid van de dienstverlening.

Ten eerste is er onderzoek dat een totaalbeeld geeft van de geschilbeslechting (Van Velthoven & Klein Haarhuis, 2010; Van Velthoven & Ter Voert, 2004). Het zogenoemde geschilbeslechtingsdelta-onderzoek beschrijft de aard en omvang van problemen die burgers ervaren, wat ze doen om die problemen op te lossen en of ze hun doel bereiken. Tevens wordt in het onderzoek bekeken of de ongelijke verdeling van geld, kennis en vaardigheden in de samenleving leidt tot een ongelijke toegang tot recht. Het blijkt dat slechts 5% van de (potentieel) juridische problemen van burgers uitmonden in een gerechtelijke procedure. Er zijn geen aanwijzingen gevonden dat bepaalde kwetsbare groepen verstoken blijven van hulp. Het delta-onderzoek wordt een maal per vijf á zes jaar verricht en is inmiddels een 'begrip' in 'het veld van rechtspleging': in verschillende beleidsdocumenten, literatuur en rechtssociologische studieboeken wordt naar dit onderzoek verwezen.

Tevens is een eerste onderzoek gedaan naar geschilgedrag binnen het midden- en kleinbedrijf (Croes & Maas, 2009), een thema waar wereldwijd weinig empirisch onderzoek naar wordt gedaan. Het ligt in de bedoeling om ook dit onderzoek periodiek te herhalen.

Ook het periodiek verschijnende naslagwerk Rechtspleging Civiel en Bestuur (C&B) geeft een breed beeld van de rechtspleging op zowel civielrechtelijk als bestuursrechtelijk terrein. Op initiatief van RWI hebben de Raad voor de rechtspraak (Rvdv), het CBS en het WODC de afgelopen jaren de handen ineens geslagen om dit cijfermatige overzicht van het aantal civiele en bestuursrechtzaken en buitengerechtelijke procedures te realiseren. In C&B worden ook het gebruik, het aanbod en de kwaliteit van juridische dienstverleners zoals advocaten, notarissen en gerechtsdeurwaarders in kaart gebracht. Inmiddels zijn er vier edities verschenen (twee papieren versies en twee digitale updates (Diephuis, Eshuis & De Heer-de Lange, 2010; Eshuis et al., 2011). In 2010 is de publicatie uitgebreid met een hoofdstuk dat is gewijd aan de (overheids)uitgaven aan rechtspleging en rechtsbijstand.

Ten tweede is de toegang tot en de kwaliteit van juridische diensten een terugkerend thema. Er worden studies verricht naar het beroep dat wordt gedaan op gerechtsdeurwaarders, notarissen, advocaten en rechtsbijstandverzekeraars en de deskundigheid, integriteit en service van hun dienstverlening (Ter Voert & Van Ewijk, 2006; Ter Voert & Zwenk, 2011). De eerder gestarte trendrapportages voor het notariaat, de advocatuur en de gerechtsdeurwaarderij zijn inmiddels 'opgegaan' in de Monitor Rechtspleging C&B. Gegevens uit de trendrapportages vormden een belangrijke bron voor Commissies die deze beroepsgroepen hebben geëvalueerd (de Commissie Evaluatie Wet op het Notarisambt en de Commissie Evaluatie Koninklijke beroepsorganisatie van gerechtsdeurwaarders). Het spanningsveld tussen de marktwerking die de overheid heeft gestimuleerd bij deze beroepsgroepen en de kwaliteit van de dienstverlening is een terugkerend resultaat.

Ten derde is er onderzoek naar het gebruik en kwaliteitsaspecten van alternatieve vormen van geschilbeslechting, zoals *mediation* en geschillencommissies (Klapwijk & Ter Voert, 2009), en van gerechtelijke voorprocedures (Ter Voert, 2013). Ten aanzien van de rechtspraak zijn onder andere doorlooptijden onderwerp van onderzoek. Het onderzoek 'Het recht in betere tijden' (Eshuis, 2007) dat erop gericht was het inzicht te vergroten in de duur van civielrechtelijke procedures wijst nadrukkelijk op de effectiviteit van interventies in het vroegste stadium van een procedure. Tevens

wijst het op het belang veranderingen in procedure en/of werkwijze te ondersteunen met een tijdelijke verruiming van de verwerkingscapaciteit.

Tot slot wordt ook onderzoek verricht naar het eind van de keten. Zo zijn onder andere studies verschenen over de naleving van mediationafspraken (Tumewu, 2009) en van schikkingen en gerechtelijke vonnissen (Eshuis, 2009; Eshuis, 2010). In het laatste nalevingsonderzoek werd de theorie met betrekking tot *procedural justice*, die stelt dat de ervaren rechtvaardigheid van een procedure van invloed is op de acceptatie van de uitkomst en de naleving, voor het eerst in de context van civielrechtelijke procedures onderzocht.

Kernpublicaties Civiele rechtspleging

WODC rapporten

- Diephuis, B.J. (red.), Eshuis, R.J.J. (red.), & Heer-de Lange, N.E. de (red.) (2010). *Rechtspleging Civiel en Bestuur 2008: Ontwikkelingen en samenhangen*. Den Haag: Boom Juridische uitgevers. Onderzoek en beleid 284.
- Eshuis, R.J.J. (2007). *Het recht in betere tijden. Over de werking van interventies ter versnelling van civiele procedures*. Den Haag: Boom Juridische uitgevers. Onderzoek en beleid 254.
- Eshuis, R.J.J. (2009). *De daad bij het woord. Het naleven van rechterlijke uitspraken en schikkingsafspraken*. Den Haag: Sdu uitgevers/Raad voor de rechtspraak/WODC.
- Klapwijk, A., & Voert, M. ter (2009). *Evaluatie De Geschillencommissie 2009*. Den Haag: Boom Juridische uitgevers . Onderzoek en beleid 278.
- Velthoven, B.C.J. van, & Klein Haarhuis, C.M. (2010). *Geschilbeslechtingdelta 2009: Over verloop en afloop van (potentieel) juridische problemen van burgers*. Den Haag: Boom Juridische uitgevers. Onderzoek en beleid 283.
- Voert, M.J. ter, & Ewijk, M. van (2006). *Tendrapportage gerechtsdeurwaarders 2006. Toegankelijkheid, continuïteit en kwaliteit van de ambtelijke dienstverlening*. Den Haag: Boom Juridische uitgevers. Onderzoek en beleid 247.
- Voert, M.J. ter, & Zwenk, F. (2011). *Kwaliteit in zware tijd: Marktwerking, vraaguitval en notariële dienstverlening*. Den Haag: Boom Juridische uitgevers. Onderzoek en beleid 296.

Artikelen

- Boom, W.H. van, Giesen, I., & Smit, M. (2012). *Civilologie: Opstellen over empirie en privaatrecht*. Den Haag: Boom Juridische uitgevers.
- Croes, M.T. (2012). Companies on their paths to justice: How small and medium-sized enterprises in the Netherlands deal with potential legal problems, *Law Review*, 8(1), 51-77.
- Eshuis, R. (2010). Een verliezer is geen winnaar: De naleving van civiele rechtspraak, 15 jaar na van Koppen en Malsch. *Recht der Werkelijkheid*, 2, 6-20.
- Velthoven, B.C.J. van, & Klein Haarhuis, C.M. (2011). Legal aid and legal expenses insurance, complements or substitutes?: The case of The Netherlands. *Journal of Empirical Legal Studies*, 8 (3), 587-612.
- Voert, M.J. ter, & Peters, S. (2007). Juridische problemen van migrantengroepen en de vraag naar rechtshulp. *Migrantenstudies*, 23(1), 24-35.

2 Asiel en migratie

Nederland wordt gekenmerkt door een relatief hoog niveau van immigratie en een grote diversiteit aan immigranten. RWI besteedt in het onderzoek binnen deze onderzoekslijn aandacht aan zowel de oorzaken als de gevolgen van internationale migratiebewegingen en richt zich daarbij op onder andere arbeidsmigranten, huwelijksmigranten, vluchtelingen en asielzoekers en migranten zonder verblijfstitel. Daarbij gaat het om beschrijvend en verklarend onderzoek en om evaluatieonder-

zoek, waarmee de volgende twee doelstellingen worden beoogd: (1) meer kennis van migratiedynamiek, trends en migratiepatronen en (2) beter inzicht in de relatie tussen het migratiebeleid en migratiepatronen en de gevolgen van het Nederlandse vreemdelingenbeleid, inclusief onbedoelde neveneffecten.

De periodiek te verschijnen Migratiekaart, gestart naar aanleiding van een verzoek van de Staatssecretaris van Justitie en de Directie Migratiebeleid (DMB), combineert bovenstaande doelstellingen. In samenwerking met het CBS, is de eerste volledige versie van deze kaart gepubliceerd in 2011 (Jennissen, 2011). Hij bevat voor verschillende internationale migratietypen de achtergrond, omvang, ontwikkelingen in de tijd en de verdeling over herkomst- en bestemmingslanden.

In diverse onderzoeken worden aspecten van het Nederlandse asiel- en migratiebeleid geëvalueerd. In het grootschalige onderzoek naar de evaluatie van de Vreemdelingenwet 2000 van de Commissie Evaluatie Vreemdelingenwet werden twee deelonderzoeken intern uitgevoerd: de procesevaluatie van de invoering en uitvoering van de wet en het onderzoek naar de kwaliteit van de asielbeslissingen in eerste aanleg (Commissie Evaluatie Vreemdelingenwet, M. Scheltema (voorz.), 2006). Binnen dit laatste onderzoek werd onder andere geconcludeerd dat beschikkingen in de aanmeldcentra (de toenmalige 'AC-procedure') minder zorgvuldig tot stand leken te komen dan die in de normale procedure. Naar aanleiding van de evaluatie beval de Commissie Evaluatie Vreemdelingenwet 2006 aan 'te zoeken naar mogelijkheden om de voordelen van de toenmalige AC-procedure –snelle afhandeling van aanvragen– te behouden en de nadelen –de gevolgen van de tijdsdruk voor de zorgvuldigheid van de beslissingen– te ondervangen. De onderzoeksresultaten en de aanbevelingen van de Evaluatie Commissie hebben tot een herziening van de asielprocedure geleid.

Het kwalitatieve deel van de evaluatie van de strengere eisen aan gezinsvormende migratie (Internationale gezinsvorming begrensd (WODC/INDIAC 2009) maakte duidelijk dat de instroom weliswaar afnam, maar dat er ook mogelijke onbedoelde neveneffecten waren, zoals het gebruik van 'de Europa-route' alsmede inkomensfraude en (tijdelijke) illegale vestiging van de buitenlandse partner. De resultaten van dit onderzoek werden betrokken in discussies in de Tweede Kamer en een Europees discussieplatform over een eventuele aanpassing van het EU-beleid op dit terrein.

Een ander voorbeeld is de evaluatie van de beschermde opvang van risico-amv's (alleenstaande minderjarige vreemdelingen die slachtoffer van mensenhandel zijn of het risico lopen dat te worden) (Kromhout et al., 2010). Daaruit bleek dat de pilot weliswaar beantwoordde aan een deel van de doelstellingen, maar dat de juridische grondslag aan de opvang, die als vrijheidsbeneming moest worden gekenmerkt, ontbrak.

Momenteel verricht RWI vooral migratieonderzoek, maar aanvankelijk was de integratie van vreemdelingen een centraal thema. Sinds 2004 werkte RWI samen met het CBS aan de zogeheten Integratiekaart. Een van de doelstellingen was om een beschrijving te geven van de maatschappelijke positie van groepen allochtonen op verschillende terreinen en van de ontwikkelingen daarin in de tijd. Dit gebeurde aan de hand van een steeds uitgebreidere set van indicatoren van economische, sociale en culturele integratie, met steeds geactualiseerde cijfers. Door de gekozen opzet is de Integratiekaart te beschouwen als een monitoronderzoek. Het onderzoek Ontwikkelingen in de maatschappelijke participatie van allochtonen (Jennissen & Oudhof red. 2007) betreft een uitgebreidere versie van de Integratiekaart 2006, waarbij verschillende vormen van 'kapitaal' als hulpbronnen van het individu, in wisselwerking met kenmerken en instituties van de ontvangende samenleving, als theoretisch kader werden gebruikt.

De thema's migratie en integratie zijn nauw verbonden. In 2012 leverde RWI bijvoorbeeld een bijdrage aan het Jaarrapport integratie van het SCP (Jennissen, 2007). Een specifiek aspect van integratie kwam aan de orde in een onderzoek naar de criminaliteitscijfers van in Nederland verblijvende Antillianen en Marokkanen (Jennissen, 2009). Het doel van deze studie was om inzicht te krijgen in de achtergronden van de van de 'klassieke' vorm afwijkende *age-crime* curves van Antillianen en Marokkanen. De oververtegenwoordiging van Antillianen en Marokkanen in de criminaliteitscijfers heeft in het recente verleden geleid tot extra beleidsinspanningen die gericht waren op het terugdringen van de criminaliteit onder jongeren binnen deze twee herkomstgroepen. Deze studie laat zien dat we in het geval van het terugdringen van de criminaliteit onder Antillianen de nodige vraagtekens kunnen plaatsen bij deze haast exclusieve focus op jongeren. Het relatief vaak voorkomen van gebroken gezinnen in de Antilliaanse gemeenschap is waarschijnlijk een belangrijke oorzaak voor de hoge criminaliteitscijfers onder twintigers, dertigers en veertigers in deze herkomstgroep.

Twee relatief nieuwe inhoudelijke rode draden binnen het RWI-onderzoek betreffen het thema 'vertrek uit Nederland' (van vreemdelingen) en 'mensenhandel'.

- *Vertrek uit Nederland*. Er werd een onderzoek afgerond naar determinanten van blijf- en terugkeerintenties onder (bijna) uitgeprocedeerde asielmigranten (Leerkens et al., 2011). Daar is een project op gevolgd waarin secundaire analyses plaatsvinden op data uit onderzoek van de Internationale Organisatie voor Migratie (IOM) over zelfstandige terugkeer in de periode 1992-2008 en de rol van terugkeerregelingen daarbij. Het is de bedoeling via multivariate analyses meer zicht te krijgen op determinanten van terugkeer bij migranten met een asielachtergrond en illegale migranten zonder een dergelijke achtergrond. Momenteel vindt een aanvullend onderzoek plaats naar vertrekbereidheid in de vreemdelingenbewaring.
- *Mensenhandel*. Na de evaluatie van de pilot beschermde opvang voor amv's, zijn meerdere onderzoeken op het terrein van mensenhandel opgepakt. Zo is de categorale opvang van slachtoffers mensenhandel in een aantal andere Europese landen beschreven (Kulu-Glasgow et al., 2012), is de Nederlandse pilot categorale opvang geëvalueerd en wordt momenteel een inventarisatie gemaakt van maatregelen die andere landen nemen tegen oneigenlijk gebruik van verblijfsvoorzieningen voor slachtoffers van mensenhandel. Daarnaast werd in samenwerking met het NSCR een *systematic review* verricht op het terrein van grensoverschrijdende mensenhandel met het oogmerk van seksuele uitbuiting (Van der Laan, Smit, Busschers & Aarten, 2011).

Kernpublicaties Asiel en migratie

WODC rapporten

- Jennissen, R.P.W. (red.), & Oudhof, J. (red.) (2007). *Ontwikkelingen in de maatschappelijke participatie van allochtonen: Een theoretische verdieping en een thematische verbreding van de Integratiekaart 2006*. Den Haag: Boom Juridische uitgevers. Onderzoek en beleid 250.
- Jennissen, R.P.W. (2009). *Criminaliteit, leeftijd en etniciteit: Over de afwijkende leeftijdsspecifieke criminaliteitscijfers van in Nederland verblijvende Antillianen en Marokkanen*. Den Haag: Boom Juridische uitgevers. Onderzoek en beleid 277.
- Jennissen, R.P.W. (red.) (2011). *De Nederlandse migratiekaart: Achtergronden en ontwikkelingen van verschillende internationale migratietypen*. Den Haag: Boom Juridische uitgevers. Onderzoek en beleid 299.

- Kromhout, M.H.C., Liefwaard, T., Galloway, A.M., Beenackers, E.M.Th., Kamstra, B., & Aidala, R. (2010). *Tussen beheersing en begeleiding: Een evaluatie van de pilot 'beschermde opvang risico-AMV's*. Den Haag: WODC. Cahier 2010-6.
- WODC/INDIAC (2009). Internationale gezinsvorming begrensd?: *Een evaluatie van de verhoging van de inkomens- en leeftijdseis bij migratie van buitenlandse partners naar Nederland*. Den Haag: WODC/IND Informatie- en Analysecentrum (INDIAC). Cahier 2009-4.

Artikelen

- Jennissen, R.P.W. (2007). Causality chains in the international migration systems approach. *Population Research and Policy Review*, 26(4), 411-436.
- Leerkes, A., & Broeders, D. (2010). A case of mixed motives? Formal and informal functions of administrative immigration detention. *British Journal of Criminology* 50(5), 830-850.
- Leerkes, A.S., & Kulu-Glasgow, I. (2011). Playing hard(er) to get: The state, international couples and the income requirement. *European Journal of Migration and Law*, 13(1), 95-121.
- Leerkes, A., Galloway, M., & Kromhout, M. (2011). Terug of niet?: Determinanten van terugkeerintenties en -attitudes onder (bijna) uitgeprocedeerde asielmigranten. *Mens en Maatschappij*, 86(2), 122-156.
- Smit, M. (2011). Trafficking in human beings for labour exploitation. *Trends in Organized Crime*, 14(2/3), 184-197.

3 Evaluatie van wetgeving en beleid

Een derde, wat kleiner maar wel belangrijk onderzoeksthema is dat van meta-activiteiten betreffende beleid en wetgeving. Een deel daarvan heeft betrekking op ex ante evaluaties. Zo is in 2007 de ex ante uitvoeringsanalyse (EAUA) bij Justitie nieuw leven ingeblazen met het verschijnen van de Handreiking 'de Ex ante uitvoeringsanalyse' voor justitiemedewerkers (Departementale Auditdienst en WODC, 2007). De Handreiking legt de nadruk op een flexibele, op maat gesneden inzet van methoden die zowel betrekking hebben op inhoudelijke als op uitvoeringsvraagstukken.⁵ In dit verband kan ook de lopende evaluatie van ex ante evaluaties bij voorgenomen wet- en regelgeving worden vermeld (aankomend).

Tot dit onderzoeksthema behoort ook het syntheseonderzoek Wet en werkelijkheid (Klein Haarhuis & Niemeijer, 2008b) dat (zowel inhoudelijk als methodologisch) zicht bood op een groot deel van de tussen 1998 en 2005 in Nederland verschenen wetsevaluaties. Centraal stonden vragen als: Welke interventies betreffen ze?; Wat wil de wetgever ermee bereiken?; Is er iets te zeggen over werkzame en niet-werkzame bestanddelen? Duidelijk werd dat veel wetsevaluaties wel iets zeggen over doelbereiking, maar weinig betreffen effectevaluaties.

Ook de evaluatie van het functioneren van de Commissie Evaluatie Afgesloten Strafzaken (CEAS) (De Ridder, Klein Haarhuis & de Jongste, 2008), uitgevoerd samen met een externe onderzoekspartner en een collega van EWB, kan tot dit onderzoeksthema worden gerekend. De opdracht van de CEAS was om 'door middel van onderzoek na te gaan of zich in een specifieke strafzaak in de opsporing, vervolging en/of de presentatie van het bewijs ter terechtzitting ernstige manco's hebben voorgedaan die een evenwichtige beoordeling van de feiten door de rechter in de weg hebben gestaan'. De evaluatie van de CEAS leidde tot suggesties voor de inrichting van toekomstig herzieningsonderzoek, suggesties die deels zijn meegenomen in de Wet hervorming herziening ten voordele (inwerking getreden op 1 oktober

⁵ Als vervolg daarop is in 2009 een Rondetafelbijeenkomst over Ex ante analyses georganiseerd om recente ervaringen met de methoden en de praktijk van ex ante analyse te inventariseren.

ber 2012). Zo zijn de mogelijkheden tot het doen van een herzieningsverzoek verruimd.

Kernpublicaties Evaluatie van wetgeving

WODC rapporten

- Klein Haarhuis, C.M., & Niemeijer, E. (2008b). *Wet en werkelijkheid: Bevindingen uit evaluaties van wetten*. Den Haag: Boom Juridische uitgevers. Onderzoek en beleid 267.
- Ministerie van Justitie, Departementale Auditdienst (DAD) i.s.m. WODC (2007), *De Ex Ante Uitvoeringsanalyse*, Handreiking.
- Ridder, J. de, Klein Haarhuis, C.M., & Jongste, W.M. de (2008). *De CEAS aan het werk: Bevindingen over het functioneren van de Commissie Evaluatie Afgesloten Strafzaken 2006-2008*. Den Haag: Boom Juridische uitgevers. Onderzoek en beleid 274.

Artikelen

- Klein Haarhuis, C.M. (2010). Recht... op het doel af?: Over nut en noodzaak van ex ante analyses bij de totstandbrenging van wetgeving. *Regelmaat*, 25(2), 65-79.
- Klein Haarhuis, C.M., & Niemeijer, E. (2008a). Wetten in werking: Over interventies, werking, effectiviteit en context. *Recht der werkelijkheid* 29(2), 9-34.
- Klein Haarhuis, C.M., & Niemeijer, E. (2009). Synthesysing legislative evaluations: Putting the pieces together. *Evaluation* 15(4), 403-42.
- Klein Haarhuis, C.M., & Jongste, W.M. de (2010). Reconstructing and assessing the evaluation logic of the Dutch Closed Criminal Cases Evaluation Commission: Report of a meta-evaluation. *Evidence & Policy*, 6(4), 483-503.
- Ridder, J. de, Klein Haarhuis, C.M., & Jongste, W. de (2009). De CEAS geëvalueerd. *Trema* 32(3), 100-105.
- Veerman, G.J., & Klein Haarhuis, C.M. (2009). Negen aanwijzingen voor wets-evaluatief onderzoek. *Regelmaat* 24(4), 215-230.

Onderzoeksmethoden

RWI verricht verschillende typen onderzoek, variërend van quick scans tot verdiepende studies. Voor de keuze van de onderzoeksmethoden die gehanteerd worden, zijn de onderzoeksvraag en de beschikbare informatie richtinggevend. Vaak wordt gebruikgemaakt van kwantitatieve onderzoeksmethoden. In het kader van kwantitatief RWI-onderzoek vinden binnen beide onderzoeksthema's geregeld secundaire analyses plaats op gegevensbestanden van bijvoorbeeld het CBS, de Rvdr, de Raad voor Rechtsbijstand (RvR) en de Immigratie -en Naturalisatiedienst (IND). Daarnaast verzamelen de onderzoekers zelf kwantitatieve gegevens, bijvoorbeeld via dossieronderzoek (zoals bij de rechtbanken ten behoeve van het onderzoek civiel schadeverhaal en in het kader van de Evaluatie van de Vreemdelingenwet 2000), of het enquêteren van personen (bijvoorbeeld rechtzoekenden die een gerechtelijke procedure hebben doorlopen, ten behoeve van het nalevingsonderzoek) of instanties (zoals de enquête onder gemeenten, ten behoeve van de evaluatie van de pardonregeling). Binnen RWI worden echter ook kwalitatieve onderzoeksmethoden gebruikt, en frequent gaat het om een combinatie van kwalitatieve en kwantitatieve methoden.⁶ Kwalitatieve methoden worden onder andere gebruikt om resultaten van kwantitatief onderzoek te kunnen interpreteren⁷ en ter beantwoording van

⁶ De *multi-method* benadering werd bijvoorbeeld gebruikt bij de evaluatie van de pardonregeling en de evaluatie van het gezinsmigratiebeleid.

⁷ Bijvoorbeeld bij het onderzoek naar civiel schadeverhaal.

bepaalde deelvragen. Een deel van de onderzoeken is geheel kwalitatief van aard.⁸ Het komt ook voor dat bij intern RWI onderzoek een externe partner wordt ingeschakeld om gegevens te verzamelen of een internetenquête te programmeren, waarna de gegevens worden geanalyseerd door RWI-onderzoekers. Dit gebeurde bijvoorbeeld ten behoeve van de geschilbeslechtingdelta en het gebeurt in meerdere recente onderzoeken (zoals in het au-paironderzoek).

Veel beleidsvragen zijn gericht op het beschrijven van een actuele situatie. In de regel wordt om deze reden meer gebruikgemaakt van beschrijvende statistieken dan van verklarende statistische toetsen en modellen. Beleidsvragen kunnen echter ook gaan over wat in de toekomst verwacht kan worden. Dat is bijvoorbeeld het geval met betrekking tot de omvang van immigratie. In de Nederlandse migratiekaart wordt daarom voor vier mogelijke toekomstscenario's de te verwachten omvang van de immigratie geschetst.

Databronnen en langlopende (monitor) projecten

De afdeling RWI heeft - direct dan wel indirect - beschikking over meerdere bronnen van informatie. Ten eerste zijn de registratiebestanden van de RvdR en de IND beschikbaar voor onderzoek. Deze bestanden vormen niet alleen een rijke bron aan informatie, maar bieden ook de mogelijkheid om tot een goede selectie te komen van (rechts)zaken waarvoor een diepgaander dossieronderzoek kan worden verricht, of het trekken van steekproeven bijvoorbeeld van voor het au-paironderzoek te benaderen au-pairgezinnen.

Enkele van de hierboven beschreven projecten zijn langlopend van aard. Daarbinnen wordt bepaalde informatie periodiek verzameld, zodat er zicht ontstaat op trends.

Dit zijn:

- de migratiekaart;
- rechtspleging civiel en bestuur;
- de geschilbeslechtingdelta burgers.

Vernieuwingen

Van oudsher doen civilisten vooral onderzoek dat juridisch-dogmatisch van aard is en wordt empirisch onderzoek op civielrechtelijk terrein vooral door rechtssociologen gedaan. Recentelijk lijkt een kentering zichtbaar en hebben civilisten niet langer alleen aandacht voor *law in the books*, maar ook voor hoe het recht daadwerkelijk functioneert: *law in practise*. RWI, dat altijd nadruk heeft gelegd op en veel ervaring heeft met empirisch onderzoek op dit terrein, is nauw betrokken bij de verdere ontwikkeling van wat *civilologie* is genoemd: 'de verzameling van wetenschappen die in onderlinge samenhang onze kennis vergroot van gedragsassumpties waar het privaatrecht zich van bedient, de effecten die het privaatrecht heeft op het gedrag van individuen en organisaties en de betekenis die deze assumpties en effecten hebben voor privaatrechtelijke beleidsvorming, regelstelling en -toepassing' (Van Boom, Giesen & Verheij, 2008). RWI was mede-organisator van het eerste civilologiecongres in 2011. Diverse bijdragen aan de bundel die daaruit voortkwam onder redactie van Van Boom, Giesen en Smit (2012) waren van de hand van RWI-collega's. Ook van het tweede civilologiecongres, dat betrekking had op het familierecht en dat in 2012 op het WODC plaatsvond, was RWI mede-organisator.

⁸ Bijvoorbeeld het onderzoek naar de staat van bestuur in Aruba en dat naar de categorale opvang van slachtoffers van mensenhandel in andere landen.

Projecten kunnen innovatief van karakter zijn door een nieuwe aanpak, doordat ze nieuwe theoretische inzichten opleveren, of doordat een nieuwe thematiek wordt aangesneden.

Vernieuwend in de aanpak van de publicatie Rechtspleging civiel en bestuur was dat verschillende organisaties (CBS, Rvdr en WODC) de handen ineensloegen om gezamenlijk eenduidig cijfermateriaal uit te brengen over de civiele en bestuursrechtspraak. Voorheen moest deze informatie uit meerdere bronnen bijeen worden gesprokkeld en waren verschillen in cijfers uit deze verschillende informatiebronnen niet uitgesloten.

De aanpak van het onderzoek dat leidde tot het rapport Ontwikkelingen in de maatschappelijke participatie van allochtonen (2007) was in meerdere opzichten vernieuwend van aard: gegevens werden gekoppeld aan het SSB, er werd gekeken naar integratie op langere termijn en dit gebeurde op basis van feiten, niet op grond van meningen of attitudes.

Nieuwe theoretische inzichten ontstonden binnen het onderzoek dat afwijkende *age-crime curves* vaststelde bij in Nederland verblijvende Antillianen en Marokkanen. De vraagstelling was zowel exploratief als toetsend van aard. Vanuit de *evolutionary psychological theory of male criminality* en culturele verklaringstheorieën werd ingegaan op de afwijkingen van de *age-crime curves* van Marokkanen en Antillianen van de standaard *age-crime curve*.

Diverse RWI-onderzoeken zijn vernieuwend omdat ze een segment van de rechtspleging exploreren waarnaar tot nog toe in Nederland weinig empirisch onderzoek is verricht. Dit geldt voor het onderzoek naar naleving van rechterlijke uitspraken, maar ook voor het onderzoek naar hoger beroep dat bovendien – in samenhang – zowel de privaatrechtelijke als de strafrechtelijke en de bestuursrechtelijke sector betreft.

3 Statistische Informatievoorziening en beleidsanalyse (SIBa)

Afdelingshoofd Dr. ir. S. Choenni

Taken en kernactiviteiten

De kerntaken van de afdeling SIBa zijn het verzamelen, verwerken, analyseren en beheren van data op het terrein van veiligheid en justitie. Door ontwikkelingen op deze terreinen van grotere en complexere hoeveelheden data en de vraag naar systemen die hiermee om kunnen gaan heeft er binnen SIBa de afgelopen 5 jaar een verschuiving plaatsgevonden van in eerste instantie primair ondersteunende activiteiten naar meer (systeem)onderzoek. Om goed en efficiënt met deze ontwikkelingen mee te gaan zet SIBa pro actief in op het zelf doen van onderzoek. SIBa is hiermee met de jaren niet alleen maar ondersteunend bezig, maar doet ook onderzoek naar mogelijkheden en problemen bij complexe systemen die met grote hoeveelheden data omgaan. De nadruk ligt hierbij op de integratie van grote hoeveelheden data uit verschillende bronnen, zodat in plaats van alleen analyses op een onderdeel in de keten ook veel meer ketenbrede analyses gedaan kunnen worden.

Naast bovengenoemde kerntaken is een kernactiviteit van SIBa de behandeling van data/informatieverzoeken. Er worden analyses op grote verzamelingen van data uitgevoerd om specifieke beleids- en onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden. Kenmerkend voor deze analyses zijn dat ze 'dicht' bij de data staan. Het interpreteren van resultaten die voortvloeien uit de analyses en het onderwerpen van resultaten aan theoretische beschouwingen is hierbij géén primaire taak van SIBa. De verzoeken zijn afkomstig van het kerndepartement, (keten)partners, universi-

teiten, onderzoeksinstituten, media en overigen. Per jaar behandelt SIBa gemiddeld circa 100 verzoeken, met een piek van 147 verzoeken in 2010. Sinds 2006 zijn in totaal 800 verzoeken behandeld.

Onderzoeksthema's en kernpublicaties

Om aan de bovengenoemde kerntaken te voldoen heeft de afdeling drie onderzoeksthema's geformuleerd. Het eerste onderzoeksthema betreft de optimalisering van de informatiehuishouding van het ministerie en haar (keten)partners. Dit doel realiseert de afdeling onder andere door het ontwerpen en implementeren van adequate data/informatiesystemen, zoals *datawarehouses* en *data spaces*. Het tweede onderzoeksthema betreft de levering van accurate en relevante informatie ten behoeve van de onderbouwing van de begroting van het ministerie van Veiligheid en Justitie. Dit doel realiseert de afdeling door het toepassen en ontwikkelen van systemen om de werklast in de justitiële ketens te kunnen voorspellen. Het gaat hierbij niet alleen om de werklast van de volledige Veiligheidsketen, maar ook om belangrijke delen van de civielrechtelijke en bestuursrechtelijke ketens. Het derde onderzoeksthema betreft de *dark side* van ontwikkelingen op het gebied van e-government. ICT-toepassingen bij de overheid leveren naast de vele voordelen zoals efficiëntie en nieuwe mogelijkheden ook ongewenste neveneffecten zoals cybercriminaliteit. Deze ongewenste neveneffecten worden in kaart gebracht en waar mogelijk worden er oplossingsrichtingen aangedragen om de ongewenste effecten tegen te gaan.

1 Optimalisering van de informatiehuishouding

De uitdaging lag in de laatste jaren – en ligt nog steeds – in het beheren, toegankelijk maken en analyseren van de groeiende hoeveelheid data op het terrein van Veiligheid en Justitie.

Hoewel het conceptueel aantrekkelijk lijkt om alle beschikbare bestanden op dit gebied met elkaar te koppelen en in één groot datawarehouse onder te brengen, is dit niet altijd uitvoerbaar om diverse redenen. Bijvoorbeeld, omdat er geen koppelattributen beschikbaar zijn; en als die er al zijn, dan kunnen ze niet altijd gebruikt worden om redenen van privacy. Desalniettemin heeft het WODC in de afgelopen jaren een dader georiënteerd datawarehouse ontwikkeld en geïmplementeerd, het DWH-V. Inmiddels is ook met de doorontwikkeling van het DWH-V gestart. Het datawarehouse is gebaseerd op een drietal bestanden afkomstig van de politie (HKS), het Openbaar Ministerie (OMDATA) en de Justitiële Informatiedienst (OBJD). De koppeling van bestanden is uitgevoerd op basis van een verzameling overlappende gegevens, die niet privacygevoelig zijn. Thans wordt het datawarehouse gebruikt om aan de informatiebehoefte van projecten te voldoen.

Omdat het ontwikkelen van een datawarehouse een arbeidsintensieve bezigheid is en het toevoegen en koppelen van nieuwe bronnen tot een enorme rekencomplexiteit kan leiden, heeft het WODC een *dataspace* concept ontwikkeld (Kalidien et al., 2010). In dit concept wordt data uit verschillende bronnen opgeslagen in onderliggende databases en is het niet noodzakelijk om verschillende bronnen te koppelen. Het gebruik van een *dataspace* aanpak biedt een groot aantal voordelen, zoals onafhankelijkheid van lagen waardoor uitbreidbaarheid en onderhoudbaarheid van data eenvoudiger wordt.

De rationale voor dit onderzoeksthema is gebaseerd op de bevinding dat in de loop van de tijd steeds meer behoefte vanuit het departement is ontstaan voor ketenbrede analyses. Iedere actor in de keten verzamelt data en slaat die op in systemen. Ten behoeve van ketenbrede analyses dienen deze systemen aan elkaar gerelateerd en zondig geïntegreerd te worden. De huidige generatie van data-management systemen biedt onvoldoende mogelijkheden om de coherentie tussen

verschillende systemen vast te leggen en te beheren. Derhalve staan binnen deze onderzoeksthema's de volgende onderzoeksvragen centraal:

- 1 Hoe kan domeinkennis uitgebuit worden om relaties tussen verschillende systemen in de keten te expliciteren?
- 2 Hoe kunnen relaties tussen verschillende systemen vastgelegd en beheerd worden in het data space concept?
- 3 Hoe kan domeinkennis worden uitgebuit om data uit verschillende systemen te integreren?
- 4 Welke nieuwe type vragen kunnen met een data space systeem beantwoord worden?

Kernpublicaties Optimaliseren van de informatiehuishouding

- Choenni, R., & Leertouwer, E. (2010). Public safety mashups to support policy makers. In K.N. Andersen, E. Francesconi, A. Gronlund, & T.M. van Engers (red.), *Electronic government and the information systems perspective; First International Conference, EGOVIS 2010, Bilbao, Spain, August 31-September 2, 2010* (pp. 234-248). Heidelberg: Springer-Verlag.
- Choenni, R., & Meijer, R.F. (2011). From police and judicial databases to an offender oriented data warehouse. In P. Kommers & P. Isaias (red.), *Proceedings of the IADIS International Conference on e-Society, Avila, Spain, 10-13 March*. IADIS Digital library. www.iadisportal.org/digital-library/from-police-and-judicial-databases-to-an-offender-oriented-data-warehouse. Geraadpleegd op 1-9-2013.
- Kalidien, S., Choenni, R. & Meijer, R. (2010). Crime Statistics On Line: Potentials and challenges. In S.A. Chun, R. Sandoval & A. Philpot (red.), *Public Administration Online: Challenges and opportunities, proceedings of the 11th Annual International Conference on Digital Government Research, DG.O 2010, Puebla, Mexico, May 17-20* (pp. 131-137). New York: ACM Press, California: Digital Government Research Center.

2 Prognoses

Om de jaarlijkse justitiebegroting te onderbouwen heeft de afdeling SIBa een systeem ontwikkeld om de werklast op de justitiële ketens (maximaal 7 jaar vooruit) te kunnen voorspellen (Leertouwer, Van Tulder, Diephuis, Folkeringa & Eshuis, 2005; Moolenaar, Huijbregts & Van der Heide, 2004). De input van het systeem is gebaseerd op relevante ontwikkelingen in de samenleving. Als output levert het systeem de in- en uitstroom voor iedere justitiële ketenpartner. Bij het voorspellen gebruikt het systeem data uit het verleden, namelijk hoe de situatie was op een bepaald tijdstip. Om de voorspelkracht te vergroten wordt onderzocht hoe de huidige ontwikkeling op tijdstip t meegenomen kan worden.

De rationale voor dit onderzoeksthema is gebaseerd op de constatering dat er nog ruimte is om de prognoses te verbeteren. Jaarlijks analyseert de afdeling in hoeverre onze prognoses uitkomen door de prognoses van jaar j te vergelijken met de realisaties van jaar j . Voor sommige actoren in de keten blijkt de voorspelling vrij goed, voor andere actoren minder goed. Omdat we thans alleen maar data uit het verleden gebruiken om te voorspellen en de toekomst mede bepaald wordt door de huidige situatie staan de volgende onderzoeksvragen centraal binnen dit onderzoeksthema:

- 1 Welke huidige ontwikkelingen in de samenleving zijn van belang voor onze prognosemodellen?
- 2 Hoe kunnen we relevante huidige ontwikkelingen meenemen in onze prognosemodellen?

Kernpublicaties Prognoses

- Braak, S.W. van den, Sonnenschein, A., Choenni, R., & Smit, P.R. (2011). A method for explaining and predicting trends: An application to the Dutch justice system. In *Proceedings of the 13th International Conference on Artificial Intelligence and Law (ICAIL '11)* (pp. 66-70). New York: ACM Press.
- Moolenaar, D.E.G., Choenni, S. & Leeuw, F.L. (2007). Design and Implementation of a Forecasting Tool of Justice Chains. In F. Galves (red), *Proceedings of the Law and Technology Conference 2007*, Berkeley, CA: UC Berkeley.
- Temürhan, M., & Choenni, R. (2010). Lessons learned from forecasting in the world of justice In *Proceedings ICMS 2010, International Conference on Modelling, Simulation and Control, November 2-4, Cairo, Egypt* (pp. 77-81). Los Almitos, USA: IEEE Press.

3 E-government

In dit onderzoeksthema wordt bestudeerd wat voor ongewenste gevolgen ICT-ontwikkelingen kunnen hebben voor veiligheid en justitie en hoe hierop geanticipeerd kan worden. Zo zijn er een aantal projecten in voorbereiding om meer grip te krijgen op het fenomeen *cybercrime* en hoe effectief hiermee om te gaan (Bargh et al., 2012). Tevens wordt bestudeerd hoe aan Open Data op een verantwoorde manier vorm kan worden gegeven. Aan Open Data worden aanzienlijke voordelen toegeschreven. De Europese Commissie stelt dat *Public Sector Information* een belangrijke bron is voor digitale producten en diensten. Ook transparantie van (wetenschappelijke) data is hier een issue. Onlangs is zo de KNAW-commissie Onderzoeksgegevens (Commissie-Schuyt) opgezet, mede naar aanleiding van enkele fraudegevallen met data. Het archiveren en delen van onderzoeksdata om ze te kunnen controleren kan hier als een leidraad gezien worden. Echter aan een ongebreidelde vorm van Open Data kunnen ook nadelen kleven. Momenteel worden in het kader van onder andere een promotiestudie de ongewenste effecten van Open Data voor het justitiële domein in kaart gebracht en wordt nagegaan hoe deze effecten geminimaliseerd kunnen worden. In het bijzonder wordt aandacht besteed aan *privacy issues* en beleidsvertrouwelijkheid (Zuiderwijk et al., 2012).

Het rationale voor dit onderzoeksthema is gebaseerd op de opmars van ICT in het overheidsdomein. Naast de positieve effecten die ICT met zich meebrengt kan het ook ongewenste effecten hebben voor het domein van veiligheid en justitie. Derhalve staan binnen dit onderzoeksthema de volgende vragen centraal:

- 1 Welke ICT ontwikkelingen raken het domein van Veiligheid en Justitie?
- 2 Welke ongewenste effecten kunnen we verwachten door de opmars van ICT voor het domein van Veiligheid en Justitie?
- 3 Hoe kunnen we ongewenste effecten die teweeg worden gebracht door ICT minimaliseren?

Kernpublicaties E-government

- Bargh, M.S., Choenni, S., Mulder, I., & Pastoor, R. (2012). Exploring a warrior paradigm to design out cybercrime. In N. Memon & D. Zeng (red.), *EISIC 2012: 2012 European Intelligence and Security Informatics Conference* (pp.84-90). EISIC Conferentie, Odense, Denemarken, 22-24 augustus 2012. DOI: 10.1109/EISIC.2012.40
- Choenni, R., Leertouwer, E., Busker T., & Mulder, I. (2011). The 'dark side' of information technology: A survey of IT-related complaints from citizens. In J.C. Bertot, K. Nahon, S. A. Chun, L.F. Luna-Reyes & V. Atlur (red.), *Proceedings of the 12th Annual International Digital Government Research Conference: Digital Government Innovation in Challenging Times, Maryland, USA, June 12-15, 2011*(pp. 204-212). New York: ACM Digital library.

- Zuiderwijk, A.M.G., Janssen, M., Meijer, R., Choenni, R., Charalabidis, Y., & Jeffrey, K. (2012). Issues and guiding principles for opening governmental judicial research data. In H.J. Scholl et al. (red.), *Electronic Government: 11th IFIP WG 8.5 International Conference, EGOV 2012, Kristiansand, Norway, September 3-6, 2012, Proceedings* (pp.90-101). Berlijn/Heidelberg: Springer Berlin Heidelberg.

Onderzoeksmethoden

Bij het ontwerpen en implementeren van justitiële informatiesystemen wordt waar mogelijk gebruikgemaakt van delen van software ontwikkelstandaarden zoals ISO 9001, CMM, of Prince. Systeemarchitecturen worden zoveel mogelijk modulair opgezet om de complexiteit van de systemen beheersbaar te houden. Voor het analyseren van grote bestanden wordt aangesloten bij eigentijdse analysetechnieken uit deelgebieden van de Informatica, zoals kunstmatige intelligentie, information retrieval en datamining algoritmen. Voorts maken we naast database theorieën ook gebruik van domeinkennis op het gebied van veiligheid en justitie om data uit verschillende bronnen te integreren.

Databronnen

- Het WODC/SIBa heeft zich de afgelopen 10 jaar onder andere ontwikkeld tot een 'datacentrum'. Door de ontwikkelingen op het gebied van informatietechnologie, is de hoeveelheid data die justitiële organisaties verzamelen explosief gegroeid en daarmee ook het aantal databases. Met de ontwikkeling van het DWH-V is in 2006 gestart. De drie grote databronnen hierin zijn OMDATA, HKS en OBJD. Deze bronnen bevatten data over de politie, vervolging en berechting. Daarnaast zijn er in de data space bronnen van meerdere (keten)partners opgenomen.

Langlopende monitoren

Naast bovengenoemde onderzoeksthema's heeft de afdeling SIBa een aantal monitoren lopen:

- Criminaliteit en rechtshandhaving (C&R). Deze monitor is een samenwerkingsverband met het CBS en de RvdR en beoogt ontwikkelingen in en samenhangen tussen criminaliteit en rechtshandhaving te monitoren. Jaarlijks vindt er een update van de publicatie plaats. De publicatie is een statistisch naslagwerk en is bedoeld voor een breed publiek.
- Capaciteitsbehoefte justitiële ketens. Jaarlijks worden er ramingen gemaakt van de capaciteitsbehoefte van de justitiële ketens. De ramingen voor de civielrechtelijke en bestuursrechtelijke rechtspraak zijn de gezamenlijke verantwoordelijkheid van het WODC en de Rvdr. De ramingen zijn 'beleidsneutraal'. Dat wil zeggen dat de ramingen uitgaan van gelijkblijvend beleid. Het effect van voorgenomen beleids- en wetswijzigingen is niet in de ramingen verdisconteerd.
- Strafrechtsketenmonitor (SKM). Deze monitor is tussen 2010 en 2011 ontwikkeld en geïmplementeerd op verzoek van het Directoraat-Generaal Rechtshandhaving en Rechtspleging (DGRR) In deze monitor worden stromen in de strafrechtsketen (en het WAHV-traject) gemonitord. Het doel van de monitor is om inzicht te krijgen in knelpunten in de keten. Eens in de 3 maanden wordt er een update van een standaardrapportage gegenereerd. Naast de standaardrapportage is er ook een webapplicatie ontwikkeld waarmee gegevens op een gedetailleerder niveau kunnen worden bekeken. Zowel de rapportage als de webapplicatie is voor V&J intern gebruik. Per 2012 is gestart met de doorontwikkeling van de monitor.
- Monitor Kritieke Prestatie Indicatoren (KPI). Per december 2011 is het WODC gestart met de ontwikkeling en implementatie van de Monitor Kritieke Prestatie Indicatoren (KPI'S) in de Executieketen in opdracht van het Programma Uitvoeringsketen Strafrechtelijke Beslissingen (USB) van het Directoraat-Generaal Jeugd

en Sanctietoepassing. Het doel van deze monitor is het presteren in de executieketen, verantwoordelijk voor de tenuitvoerlegging van vonnissen, in kaart te brengen. Hierbij staan de operationele doelen in de keten centraal: tijdigheid, zekerheid en goed informeren. De monitor brengt de informatie die ten grondslag ligt aan de KPI's periodiek bij elkaar, leidt vervolgens de waarden van de KPI's af en presenteert deze op overzichtelijke wijze. Gedurende het ontwikkeltraject zijn inmiddels twee rapportages verschenen waarin voor een deel van de KPI's voorlopige resultaten zijn opgenomen, een derde rapportage is in voorbereiding. Naast de rapportage is ook een bijbehorende webapplicatie ontwikkeld. Ook deze monitor is alleen voor V&J intern gebruik. Vanaf 2013 zal het WODC de structurele monitoring van de KPI's op zich nemen en zal er iedere drie maanden een standaardrapportage verschijnen. Daarnaast zal de ontwikkelde monitor verder worden uitgebreid en aangescherpt.

Kwaliteitsborging

Om aan de kwaliteitsborging van de kerntaken van de afdeling te voldoen vraagt SIBa op gezette tijden aan het bureau Argitek om een oordeel te geven over de werkzaamheden binnen de Informatiehuishoudingsgroep van de afdeling (Keller & Roovers, 2012). Voor de kwaliteitsborging van de prognosegroep is er de programma-adviescommissie aan wie de onderzoeksagenda wordt voorgelegd. In de programma-adviescommissie hebben vertegenwoordigers van universiteiten, het SCP en CPB zitting. Daarnaast vindt kwaliteitsborging plaats door middel van begeleidingscommissies en wordt ingezet op conferenties waarbij *peer reviews* plaatsvinden.

Recent is het bureau Argitek opnieuw gevraagd een audit uit te voeren met betrekking tot de informatiearchitectuur van het WODC waarbij in deze audit specifiek is gekeken naar de gegevens- en applicatie architectuur, beheer & onderhoud en beveiliging (Keller & Roovers, 2012). De belangrijkste conclusies uit dat rapport zijn dat de beveiliging van gegevens procedureel goed is geregeld, dat het DWH-V met bijbehorende tools als 'indrukwekkend' wordt gekwalificeerd, en dat het beleid van SIBa, om de organisaties die data aanleveren meer te betrekken bij het bewerken van data alvorens ze op te slaan in systemen, als een goede ontwikkeling wordt gezien.

4 Extern Wetenschappelijke Betrekkingen (EWB)

Afdelingshoofd drs. A. Daalder

De afdeling EWB is het centrale punt voor het ministerie van VenJ voor het uitbesteden van toegepast beleidsrelevant en wetenschappelijk onderzoek en het vergaren van kennis en expertise bij universitaire, semi-universitaire of particuliere onderzoeksinstituten in Nederland (en soms daarbuiten). Het betreft doelmatig en doeltreffend onderzoek conform academische standaarden, bruikbaar binnen de beleidscyclus van de aanvragers en met tijdige oplevering voor politieke besluitvorming.

Het grootste deel van de jaarlijkse onderzoekprogrammering van het WODC wordt uitbesteed. Dit gebeurt bij de afdeling EWB. De kracht van de afdeling is dat zij het hele terrein van VenJ kan bedienen en in alle typen van kwalitatief en kwantitatief onderzoek kan voorzien.

De afdeling EWB beschikt over een bijzondere combinatie van expertises, namelijk over: het beleidsterrein van veiligheid en justitie; methoden en technieken van wetenschappelijk- en beleidsonderzoek; de kwaliteiten van universitaire, semi-

universitaire en particuliere onderzoeksinstellingen in Nederland; en het uitgevoerde of lopende onderzoek op het terrein van veiligheid en justitie in Nederland. Het netwerk van de afdeling omvat alle relevante partijen in Nederland. Hierdoor is het mogelijk voor alle vragen die zich binnen het brede spectrum van VenJ aandienen deskundige onderzoekers te vinden. Mede door overzichtelijke procedures kan de afdeling EWB ook bij plotselinge politieke ontwikkelingen, snel inspelen op wetenschappelijke en beleidsvragen.

Bij het ministerie van VenJ is de aanvrager van het onderzoek niet tegelijkertijd de opdrachtgever van het onderzoek (scheiding in verantwoordelijkheden). De afdeling EWB neemt als opdrachtgever een onafhankelijke, intermediaire positie in ten opzichte van de beleidsdirecties van het ministerie (de aanvragers van contractonderzoek) en de instellingen die onderzoek uitvoeren (de opdrachtnemers).

De medewerkers van EWB zijn afkomstig uit verschillende disciplines zoals psychologie, rechten, sociologie, politicologie, economie en sociale geografie. Zij beschikken over een grote variatie aan contacten met beleidsdirecties, universiteiten, onderzoeksinstellingen en wetenschappers. Deel van hun taak is te bewaken dat de onderzoekers het onderzoek kunnen uitvoeren in lijn met de richtlijnen voor onafhankelijkheid van onderzoek van de KNAW.

Taken en werkwijzen

De afdeling EWB is mede-verantwoordelijk voor de drie kerntaken van het WODC: onderzoek, kennisverspreiding en advisering.

Onderzoek

De aanvragers van 'Onderzoek' zijn primair de beleidsdirecties of uitvoeringsdiensten van het ministerie van VenJ. De afdeling bepaalt mede de onderzoeksagenda, met name voor de terreinen van DGPOL en de NCTV, waarvoor het zogenoemde accountmanagement bij de afdeling is belegd. Omdat deze terreinen relatief nieuw zijn voor justitie, is er geen gespecialiseerde onderzoekservaring binnen het WODC. De onderzoeken op deze terreinen worden daarom vrijwel allemaal uitbesteed via EWB en dit is de belangrijkste reden dat het accountmanagement bij EWB is belegd. Daarnaast speelt mee dat hiermee een efficiënte verdeling van de werklast over de afdelingshoofden wordt gecreëerd.

Het contractonderzoek wordt altijd uitgevoerd door universitaire vakgroepen, semi-universitaire onderzoeksinstellingen of particuliere onderzoeksbureaus in opdracht van het WODC. De afdeling EWB is daarbij de opdrachtgever en verantwoordelijk voor de kwaliteit en onafhankelijkheid van het onderzoek, de relevantie en begrijpelijkheid voor de aanvrager en de tijdige oplevering.

Het is de taak van EWB om in elke fase van het onderzoeksproces de kwaliteit te bewaken cq te verhogen. De projectbegeleiders maken een scherpe analyse van het benodigde onderzoek in overleg met de aanvragende beleidsdirectie (*intake*) en stellen een 'blauwdruk' op voor een methodologisch verantwoord en realistisch onderzoeksdesign (*startnotitie*). Vervolgens zoeken zij de meest geschikte potentiële uitvoerders bij het onderzoeksdesign en vragen een beperkt aantal van hen om een onderzoeksvoorstel/ offerte voor het onderzoek in te dienen (*selectie offranten*). De ontvangen voorstellen worden door meerdere personen beoordeeld (*offertebeoordeling*) op basis van criteria die op onze website zijn vermeld. De beoordeling van de offertes wordt inhoudelijk uitgebreid besproken met de afgewezen offranten (*terugkoppeling*). Waar nodig, wordt het beste onderzoeksvoorstel in overleg met de offrant verder verbeterd. Vervolgens wordt de overeenkomst voor uitvoering van het onderzoek – namens de Nederlandse Staat – gesloten (*contract*). Tevens wordt

een evenwichtige en kundige commissie ingesteld ter borging van de inhoudelijke kwaliteit, beleidsrelevantie en onafhankelijkheid van het onderzoek (*WODC-begeleidingscommissie*). Samen met de commissie, bewaakt de projectbegeleider ook de uitvoering van het contract, de opleveringstermijn en de vertrouwelijkheid van het onderzoek (*procesbewaking*). Ten slotte informeert en adviseert de projectbegeleider aan de aanvragende beleidsdirectie over de uitvoering, resultaten en kwaliteit van het onderzoek in de vorm van een 'oplegnota' (*aanbieding*).

Kennisverspreiding

Ook bij 'Kennisverspreiding' zijn de belangrijkste aanvragers van onderzoek primair de beleidsdirecties en uitvoeringsdiensten van het ministerie van VenJ en daarnaast de andere WODC-afdelingen, andere ministeries, een breed wetenschappelijk publiek, media en anderen.

EWB verspreidt kennis en ervaring die voortkomt uit (de resultaten van) WODC- en ander onderzoek. Hierbij gaat het om inhoudelijke kennis op het terrein van veiligheid en justitie, het combineren van kennis uit verschillende onderzoeken en om de expertise in de uitbesteding en uitvoering van onderzoek (zoals 'goed opdrachtgeverschap' en 'goed opdrachtnemerschap'). De activiteiten betreffen vooral het (laten) publiceren en verspreiden van de resultaten van het WODC-contractonderzoek (ook via de WODC-website), deelname aan studiemiddagen, presentaties en symposia binnen en buiten VenJ, organiseren van studiemiddagen en symposia, artikelen in wetenschappelijke en vaktijdschriften en opstellen van overzichtsstudies van onderzoeken.

Advisering

De belangrijkste klanten voor 'Advisering' zijn primair de beleidsdirecties en uitvoeringsdiensten van het ministerie van VenJ en daarnaast de andere WODC-afdelingen, andere ministeries, Parket-Generaal, een breed wetenschappelijk publiek, media en anderen.

EWB levert advies over alle aspecten van wetenschappelijk- en beleidsonderzoek. De advisering kan schriftelijk en mondeling zijn, individueel of als lid van een expertmeeting, werkgroep, begeleidingscommissie, stuurgroep of ander forum. De adviezen betreffen bijvoorbeeld: de (on-)mogelijkheden van onderzoek, vastlegging van gegevens voor onderzoek, geschikte (semi-)universitaire of particuliere uitvoerders, de kwaliteit van onderzoeksdesigns en -voorstellen, de structuur en inhoud van rapportages, mogelijke beleidsconsequenties uit onderzoeksresultaten, het begeleiden van onderzoek en de wenselijkheid of mogelijkheden voor vervolgonderzoek.

Onderzoeksthema's en kernpublicaties

De afdeling EWB kent in principe geen centrale onderzoeksthema's. Dit is een bewuste keuze vanwege de taak van de afdeling om het gehele terrein van VenJ te kunnen (blijven) bedienen. Niettemin is er binnen de afdeling EWB op bepaalde inhoudelijke terreinen een grote expertise opgebouwd doordat gedurende meerdere jaren op die thema's veel onderzoek is uitbesteed, begeleid en beoordeeld. De kennis op die terreinen wordt, indien mogelijk, door de projectbegeleiders gesynthetiseerd en leidt ook tot eigen publicaties. Voorbeelden van deze thema's zijn:

1 Drugsbeleid

Binnen het Nederlandse drugsbeleid heeft VenJ tot taak de drugsgelateerde criminaliteit en overlast tegen te gaan. Hierbij gaat het om onderwerpen die, nationaal en internationaal, aandacht trekken en een zorgpunt vormen voor politie, justitie en lokaal bestuur. Zo is Nederland een doorvoerland voor heroïne en cocaïne en staat

het internationaal te boek als producent van ecstasy. De nederwietteelt heeft een grote vlucht genomen en criminele netwerken zijn actief in drugsproductie en -smokkel. Coffeeshops zijn al jarenlang onderwerp van discussie in binnen- en buitenland. Door inventariserende onderzoeken, evaluaties, syntheses studies en monitoren – deels uitbesteed en deels zelf uitgevoerd – heeft de afdeling grondige expertise opgebouwd over drugsgerelateerde criminaliteit. Elk jaar levert het WODC, in samenwerking met het Trimbos-instituut, een bijdrage aan de Nationale Drug Monitor (NDM) en aan het *Annual Report* over de drugsituatie in de EU. De NDM geeft sinds 1999 jaarlijks een voornamelijk cijfermatig overzicht van wat bekend is over het gebruik van drugs en problemen rond drugs in Nederland. De NDM beschrijft de stand van zaken in het peiljaar en de ontwikkelingen over meerdere jaren (nu: 2004-2011). De afdeling neemt actief deel aan nationale en internationale werkgroepen, onder andere van de Verenigde Naties en het Europees Monitoring Centrum voor Drugs en Drugsverslaving. De kennis wordt verspreid door presentaties, publicaties en interviews. Samen met externe onderzoeksinstituten wordt momenteel onderzoek gedaan naar de nieuwe maatregelen voor coffeeshops. Hierover zal in 2013 en 2014 gepubliceerd worden.

Kernpublicaties Drugsbeleid

(waarbij ❖ betekent dat EWB-medewerkers auteur of co-auteur zijn):

Rapporten

- Spapens, A.C.M., Bunt, H.C., & Rastovac, L. (2007). *De wereld achter de wietteelt*. Den Haag: Boom Juridische Uitgevers/WODC. Onderzoek en beleid 258.
- ❖ Laar, M. van, & Ooyen-Houben, M. van (red.). (2009). *Evaluatie van het Nederlandse drugsbeleid*. Utrecht/Den Haag: Trimbos-instituut/WODC (diverse WODC-hoofdstukken)
- ❖ Laar, M. van, Cruys, A., Ooyen-Houben, M. van, Meijer, R., Croes, E., & Ketelaars, R. (2012a). *Nationale Drug Monitor, Jaarbericht 2011*. Utrecht/Den Haag: Trimbos-instituut/WODC.
- ❖ Laar, M. van, Cruys, A., Ooyen-Houben, M. van, Gageldonk, A. van, Croes, E., Meijer, R., & Ketelaars, R. (2012b). *The Netherlands Drug Situation 2011, report to the EMCDDA by the Reitox National Focal Point*. Utrecht: Trimbos-instituut/WODC.

Artikelen

- ❖ Ooyen-Houben, M. van (2004). Drang bij criminele harddruggebruikers - een onderzoek naar de toepassing van drang in Nederland. *Tijdschrift voor Criminologie*, 46(3), 233-248.
- ❖ Stevens, A, Berto, D, Heckmann, W, Kerschl, V, Oeuvray, K, Ooyen-Houben, M. van, Steffan, E, & Uchtenhagen, A. (2005). Quasi-compulsory treatment of drug dependent offenders: An international literature review. *Substance Use & Misuse*, 40(3), 269-283.

2 Maatregel Plaatsing in een Inrichting voor Jongeren (PIJ-maatregel)

EWB heeft in de periode 2007-2012 het onderzoeksprogramma naar de Maatregel Plaatsing In een Jeugdinstelling (PIJ-maatregel) opgezet, gecoördineerd en uitgevoerd. De PIJ-maatregel is de zwaarst mogelijke strafrechtelijke maatregel binnen het jeugdstrafrecht voor jongeren van 12 tot 18 jaar. In 2006 en 2007 constateerden de toenmalige Minister van Justitie, de Algemene Rekenkamer en de gezamenlijke inspecties knelpunten in de tenuitvoerlegging van jeugdsancties in justitiële jeugdinstellingen, waaronder de PIJ-maatregel. De behoefte aan kennis over de uitvoering van de PIJ-maatregel en de PIJ-justitiabelen nam sterk toe. Om die reden verzocht de minister in 2007 het WODC om een onderzoeksprogramma naar de PIJ-maatregel uit te voeren. De afdeling EWB bouwde het PIJ-onderzoeksprogramma rond vijf hoofdthema's die samen de gehele PIJ-maatregel omvatten: populatie,

beleid en regelgeving, uitvoering, gedragsinterventies en proefverlof en nazorg. Binnen elk thema werden één of meerdere onderzoeken uitgevoerd die inzichtelijk moesten maken of:

- 1 De maatregel zodanig is opgezet dat beoogde resultaten bereikt kunnen worden.
- 2 De maatregel in praktijk uitgevoerd wordt zoals deze is bedoeld en de knelpunten in de uitvoering.
- 3 De beoogde resultaten daadwerkelijk worden bereikt. In totaal besteedde EWB 16 onderzoeken uit aan verschillende onderzoeksbureaus en universiteiten en werden er twee onderzoeken uitgevoerd door het WODC zelf. In 2012 bracht EWB het overkoepelende PIJ-rapport uit als synthese en sluitstuk van het PIJ-programma van het WODC (Kempes, 2012). Het rapport geeft een volledige stand van zaken over de beschikbare kennis over de PIJ-maatregel. Het integreert de resultaten van de 18 onderzoeken uit het PIJ-programma, onderdelen van 19 andere onderzoeken naar de PIJ-maatregel en enkele aanvullende WODC-analyses.

Kernpublicatie PIJ-maatregel

Rapport

- ❖ Kempes, M. (2012). *Overzicht van onderzoek naar de PIJ-maatregel tussen 2006-2011*. Den Haag: WODC. Cahier 2012-10.

3 Slachtoffers

Aandacht voor slachtoffers van criminaliteit is niet van oudsher vanzelfsprekend binnen (voorheen) Justitie. De dader en zijn rechten stonden op het ministerie en bij de meeste taakorganisaties centraal. Recent is de positie van het slachtoffer wettelijk versterkt en aan het verbeteren van de praktijk wordt nog dagelijks gewerkt. 'Het slachtoffer centraal' is één van de actuele kernthema's voor Veiligheid en Justitie. EWB draagt daaraan bij door evaluaties, inventariserende onderzoeken en het monitoren van de ervaringen van slachtoffers met de justitieketen.

Kernpublicaties Slachtoffers

Rapporten

- Lens, K., Pemberton, A., & Groenhuijsen, M. (2010). *Het spreekrecht in Nederland, een bijdrage aan het emotioneel herstel van slachtoffers?* Tilburg: Universiteit Tilburg/Intervict.
- Wijk, A. van, Leiden, I. van, & Ferwerda, H. (2013). *Over leven na de moord: De gevolgen van moord en doodslag voor de nabestaanden van de slachtoffers en de ondersteuning door Slachtofferhulp Nederland*. Arnhem: Beke/WODC.
- ❖ Veen, H.C.J. van der, & Bogaerts, S. (2010). *Huiselijk geweld in Nederland: Overkoepelend synthesesrapport van de vangst-hervangst-, slachtoffer- en daderonderzoek 2007-2010*. Universiteit van Tilburg/WODC; Den Haag: Boom Juridische uitgevers. Onderzoek en beleid 288.

Artikelen

- ❖ Akkermans, A.J., Hulst, J.E., Claassen, E.A.M., Boom, A. ten, Elbers, N.A., Wees, K.A.P.C., & Bruinvels, D.J. (2009). Onderzoek biedt steun voor wetsvoorstel: Vergoeding van affectieschade helpt, mits zorgvuldig aangeboden. *Aansprakelijkheid Verzekering & Schade*, 3, 113-122.
- ❖ Boom, A. ten, & Kuijpers, K.F. (2012). Victims' needs as basic human needs. *International Review of Victimology*, 18(2), 155-179.

4 Prostitutie

De relevantie van dit thema is groot, omdat prostitutie een groot aantal kerntaken van VenJ raakt: wetgeving, beleid, toezicht, handhaving, naleving, bestrijding mensenhandel, et cetera. Niet alleen in Nederland, maar ook internationaal, vinden

reeds jarenlang heftige maatschappelijke discussies plaats over hoe de maatschappij zou moeten omgaan met prostitutie en met prostituees, exploitanten en klanten. Om te voorkomen dat de discussies geheel ideologisch worden gevoerd, is feitelijke kennis uit onderzoek onontbeerlijk. Ook internationaal wordt dat erkend, wat blijkt uit verzoeken voor presentaties en interviews. Sinds de opheffing van het bordeelverbod in 2000, zijn er diverse onderzoeken naar prostitutie uitbesteed en twee overkoepelende rapporten door een projectbegeleider geschreven. Om aan de internationale vraag naar feiten over de (unieke) situatie in Nederland tegemoet te komen, zijn deze rapporten integraal in het Engels vertaald. Daarnaast zijn artikelen geschreven over meer persoonlijke factoren en prostitutie. Aangezien het maatschappelijk debat nog steeds gaande is, en de wetgeving naar verwachting in 2013 wordt veranderd, worden voorbereidingen getroffen voor nieuw onderzoek naar prostitutie in 2014 waarbij gebruikgemaakt wordt van de expertise die in de loop der jaren is opgebouwd.

Kernpublicaties Prostitutie

Rapporten

- Korf, D.J., Benschop, A. & Knotter, J. (2009). *Verborgene werelden: Minderjarige jongens, misbruik en prostitutie*. Amsterdam: Rozenberg Publishers.
- ❖ Daalder, A.L. (2007). *Prostitutie in Nederland na opheffing van het bordeelverbod*. Den Haag: Boom Juridische uitgevers. Onderzoek en beleid 249.

Artikelen

- ❖ Bogaerts, S., Daalder, A.L., Spreen, M., Knaap, L.M. van der, & Henrichs, J. (2011). Factor structure of the Dutch version of the Childhood Trauma Questionnaire-SF among female sex workers in the Netherlands. *Journal of Forensic Psychology Practice, 11*(5), 432-442.
- ❖ Daalder, A.L., Bogaerts, S., & Bijleveld, C.C.J.H. (in druk). The severity of childhood abuse and neglect in relationship to Posttraumatic Stress Disorder among female sex workers in the Netherlands. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*.
- ❖ Daalder, A.L., & Bogaerts, S. (2011). Measuring childhood abuse and neglect in a group of female indoor sex workers in the Netherlands: A confirmatory factor analysis of the Dutch Version of the Childhood Trauma Questionnaire – Short Form. *Psychological Reports, 108*(3), 856-860.
- ❖ Wagen, W. van der, Daalder, A., & Bijleveld, C. (2010). Geld, spanning en aandacht: Een verkennende studie naar hoogopgeleide prostituees in Nederland. *Tijdschrift voor Seksuologie, 34*(3), 129 -142.

5 Proces- en effectevaluatie van interventies

De afdeling laat veel procesevaluatie en effectevaluatie uitvoeren. Dit betreft zowel preventieve programma's (bijvoorbeeld op middelbare scholen) als correctieve gedragsinterventies (met name in justitiële instellingen), waaronder de evaluatie in het kader van de procedures van de erkenning van gedragsinterventies door de Erkenningscommissie Gedragsinterventies Justitie. In deze onderzoeken komen een aantal methodologische problemen met grote regelmaat naar voren (zie Nas et al., 2011). Deze problemen worden gebundeld en er wordt gezocht naar oplossingen. Zo heeft de afdeling het initiatief genomen om vooraanstaande wetenschappers uit andere disciplines (zoals medische disciplines) bij elkaar te brengen om alternatieve onderzoeksmethoden te ontwikkelen voor het meten van effecten van gedragsinterventies in een justitiële context. Hiermee wordt er een meer robuuste basis gelegd voor het evalueren van interventies.

Kernpublicaties Interventies

Rapporten

- Buysse, W., Loef, L., & Dijk, B. van (2012). *Eerst denken, dan doen: Doeltreffendheid van de cognitieve vaardigheidstraining (CoVa) voor justitiabelen*. Amsterdam: DSP-groep.
- Fischer, T.F.C., Captein, W.J.M., & Zwirs, B.W.C. (2012). *Gedraginterventies voor volwassen justitiabelen: Stand van zaken en mogelijkheden voor innovatie*. Den Haag: Erasmus Universiteit Rotterdam/WODC/Boom Lemma.
- ❖ Nas, C.N., Ooyen-Houben, M.M.J. van, & Wieman, J. (2011). *Interventies in uitvoering: Wat er mis kan gaan bij de uitvoering van justitiële (gedrags)interventies en hoe dat komt*. Den Haag: WODC. Memorandum 2011-2.

Overige kernpublicaties

Naast de hierboven genoemde kernpublicaties, worden er jaarlijks via EWB vele rapporten van onderzoek in opdracht van het WODC uitgebracht, waaronder zeer relevante en/of innovatieve. Hieronder geven we enkele voorbeelden van bijzondere externe onderzoeken uit recente jaren.

Kernpublicaties 2012:

- Eshuis, R.J.J., Holvast, N.L., Bunt, H.G. van de, Erp, J.G. van, & Pham, N.T. (2012). *Het aansprakelijk stellen van bestuurders: Onderzoek naar de overwegingen die spelen bij het al dan niet intern aansprakelijk stellen van bestuurders en interne toezichthouders*. Den Haag: Erasmus Universiteit Rotterdam/WODC/Boom Lemma.
- Koops, B.-J. (2012). *Het decryptiebevel en het nemo-teneturbeginsel: Nopen ontwikkelingen sinds 2000 tot invoering van een ontsleutelingsplicht voor verdachten?* Tilburg: Universiteit van Tilburg/ WODC. Onderzoek en beleid 305.

Kernpublicaties 2011:

- Bieleman, B., Biesma, S., Kruize, A., Zimmerman, C., Boendermaker, M., Nijkamp, R., & Bak, T. (2011). *Gokken in kaart: Tweede meting aard en omvang kansspelen in Nederland*. Groningen: Intraval/WODC.
- Ruiters, S., Tolsma, J., Hoon, M. de, Elffers, H., & Laan, P. van der (2011). *De burger als rechter: Een onderzoek naar geprefereerde sancties voor misdrijven in Nederland*. Amsterdam: NSCR/WODC.
- Slotboom, A., Wong, T.M.L., Swier, C., & Broek, T.C. van der (2011). *Delinquente meisjes: Achtergronden, risicofactoren en interventies*. Amsterdam: Vrije Universiteit/WODC. Onderzoek en beleid 293.

Kernpublicaties 2010:

- Roex, I., Stiphout, S. van, & Tillie, J. (2010). *Salafisme in Nederland: Aard, omvang en dreiging*. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam/WODC.
- Stevens, L., Verhoeven, W.J., Blom, T., Bunt, H.G. van de, Korenhof, A.N.J., Verbaan, J.H.J., Verbeek, R.J., & Verloop, P.C. (2010). *Raadsman bij het politie-verhoor: Invloed van voorafgaande consultatie en aanwezigheid van raadslieden op de organisatie en wijze van verhoren en de proceshouding van verdachten*. Rotterdam: Erasmus Universiteit Rotterdam/WODC.

Kernpublicaties 2009:

- Huisman, K., Bunt, H.G. van de, Eeren, H. van, Kwaspen, I.J.J., & Boer, I.M. (2009). *Misleidende handelspraktijken: Een onderzoek naar de aard, achtergronden en aanpak van acquisitiefraude in Nederland*. Rotterdam: Erasmus Universiteit Rotterdam/WODC.

Kernpublicaties 2008:

- Gosselt, J.F., Hoof, J.J. van, Jong, M.D.T. de, Dorbeck-Jung, B., & Steehouder, M.F. (2008). *Horen, zien en verkrijgen? Een onderzoek naar het functioneren van*

Kijkwijzer en PEGI ter bescherming van jongeren tegen schadelijke mediabeelden. Universiteit Twente/WODC.

- Ridder, J. de, Klein Haarhuis, C.M., & Jongste, W.M. de (2008). *De CEAS aan het werk: Bevindingen over het functioneren van de Commissie Evaluatie Afgesloten Strafzaken 2006-2008.* Groningen: Rijksuniversiteit Groningen/WODC. Onderzoek en beleid 274.

Ten slotte verdient nog vermelding dat er ook vanuit de afdeling EWB terugkerende onderzoeksprojecten worden gerealiseerd: de reeds genoemde Nationale Drugs Monitor (NDM; jaarlijks) en de Monitor Criminaliteit Bedrijfsleven (MCB; waarvan de frequentie wordt herzien). Daarnaast wordt al jarenlang een bijdrage geleverd aan de Integrale VeiligheidsMonitor (IVM; tweejaarlijks) en zijn voorlopers (zoals de Politie-monitor).

Procedures van de afdeling EWB

Binnen de afdeling zijn de werkwijze en procedures, waar zinvol, gestandaardiseerd. Centraal staan, enerzijds, de inhoudelijke kwaliteit en beleidsrelevantie van de uitbestede onderzoeken en, anderzijds, zorgvuldige en transparante procedures en uitgebreide feedback aan offranten over de offertebeoordeling.

De afdeling EWB heeft een bewuste keuze gemaakt om niet te werken met *pre-ferred partners*, 'mantelovereenkomsten' of 'raamcontracten' met een selectief aantal opdrachtnemers. De reden hiervoor is dat EWB maximale vrijheid wil houden om voor elk uit te besteden onderzoek specifiek de meest geschikte offranten te selecteren. Op deze manier kan de afdeling alle in Nederland aanwezige kennis en expertise benutten ten dienste van het ministerie van VenJ. In deze werkwijze verschilt het WODC van (veel) andere opdrachtgevers (van onderzoek).

Bij de uitbesteding van onderzoeken sluit de afdeling aan bij rijksbrede aanbestedingsregels. Voor onderzoeken tot en met € 25.000 kan één offrant volstaan, tussen € 25.000 en € 50.000 worden minimaal twee offranten gevraagd en voor onderzoeken boven € 50.000 minimaal drie offranten. Indien van toepassing, dat wil zeggen boven een contractbedrag van thans € 200.000 exclusief btw, worden onderzoeken conform de regels Europees aanbesteed in samenwerking met de Afdeling Commerciële Zaken van het ministerie van VenJ.

Standaardprocedure is dat offertes altijd door minimaal twee medewerkers van de afdeling worden beoordeeld. Contracten worden gesloten op basis van de rijksbrede Algemene Rijksvoorwaarden voor het verstrekken van opdrachten tot het verrichten van diensten 2011 (ARVODI-2011).

Instrumenten van de afdeling EWB

Naast de WODC-brede bedrijfsinformatiesystemen, beschikt de afdeling EWB over enkele specifieke instrumenten. Het belangrijkste daarvan is een vertrouwelijke registratie van de extern uitgevoerde onderzoeksprojecten (+580 onderzoeken vanaf 2003) en de instellingen waarmee werd samengewerkt (+300 instellingen vanaf 2003).⁹ Van de instellingen zijn o.a. de expertises op het terrein van Justitie opgenomen (wordt uitgebreid met Veiligheid). Van de ontvangen onderzoeksoffertes (+1.700) en uitgevoerde onderzoeken (+540) is een beoordeling vastgelegd (de *past performance* van de instelling voor EWB). De onderzoeken, instellingen en de beoordelingen kunnen met diverse zoekfuncties worden geraadpleegd door de medewerkers van de afdeling.

⁹ Er is ook een oudere versie met de onderzoeksprojecten en de beoordelingen in de jaren vóór 2003.

Een ander instrument is een bestand waarin instellingen en contactpersonen worden vermeld die recentelijk om het uitbrengen van een offerte zijn gevraagd. Het doel is te voorkomen dat mogelijke offranden (te vaak) door collega's van de afdeling worden gevraagd zonder dat de collega's dat van elkaar weten.

Vernieuwingen

Met name op het gebied van innovatieve methoden en technieken voor proces- en effectevaluaties van justitiële gedragsinterventies loopt de afdeling voorop. Naast de klassieke onderzoeksdesigns van RCT en quasi-experimenteel onderzoek worden hiervoor realistische alternatieven gezocht en gevonden (zie ook kopje 'Onderzoeksthema's').

Ook worden methoden en technieken gebruikt die in andere sectoren meer gangbaar zijn, maar innovatief voor het terrein van veiligheid en justitie, zoals *mystery guest*-aanpakken, onderzoek met koppeling van lichamelijke met psycho-sociale factoren of onderzoek naar giraal betalingsverkeer. Door het contracteren van opdrachtnemers die ervaring hebben met innovatieve methoden en technieken, kan de afdeling de nieuwe kennis en expertise binnen het WODC brengen en benutten voor het ministerie van VenJ.

De komende tijd zal een nieuw thema veel onderzoeks aandacht krijgen bij het WODC. Nieuwe media, in het bijzonder ook sociale media, spelen in toenemende mate een rol bij openbare orde, veiligheid en criminaliteit. Het eerste kenmerk van deze media is dat zij grote groepen mensen snel met elkaar in contact kunnen brengen en laten communiceren. Dit heeft (onvermoede) consequenties voor, onder andere: verspreiding van informatie en ideeën, zelfredzaamheid van burgers, mogelijkheden en gevolgen voor opsporing, signalering/ alertering en crisiscommunicatie. Een tweede kenmerk is dat deze media nauwelijks nog een lokale begrenzing hebben en vrijwel direct op (inter)nationale schaal mensen met elkaar verbinden. In onderzoekstechnische zin, kunnen nieuwe of sociale media ook aangewend worden als bron van informatie. Onderzoekers analyseren steeds vaker het gebruik van deze media voor antwoorden op onderzoeksvragen. Ook is het, onder voorwaarden, mogelijk om de gebruikers van deze media te benaderen als respondenten voor onderzoek, mede omdat zij zichzelf vaak al hebben georganiseerd in 'groepen' binnen deze media. Daarbij zullen zaken als representativiteit en selectiviteit belangrijke issues blijven. Op het WODC-programma voor 2013 (eerste tranche) zijn onderzoeken opgenomen naar gevolgen van *cloud computing* voor opsporing en vervolging, de rol van 'superpromotoren' binnen overheidscommunicatie en de rol van maatschappelijke onderstromen, sociale media, sociale non-bewegingen en *trigger events* bij het ontstaan van maatschappelijke onrust, afnemend vertrouwen in de overheid en publieke geweldsuitingen.

Bijlage 2 Langlopende monitorprojecten

Projecttitel	Aanvrager	Beschrijving	Frequentie
Frequente projecten			
Actualisering Prognosemodel Justitieketens (PMJ)	DFEZ	Prognoses sanctiecapaciteit; m.b.v. het Prognose Model Justitiële ketens nu voor de gehele justitieketen.	Jaarlijks
Benchmarking van Gevangeniswezen	DGJS	Het vergelijken op prestatie en kwaliteitsindicatoren van de Penitentiaire Inrichtingen.	Eens per twee jaar
Criminaliteit en Rechtshandhaving (boek en net)	WODC/CBS	Cijfermatige gegevens over lange termijn ontwikkelingen onder andere over geregistreerde criminaliteit: politie-OM-strafrechtelijke afdoening-tenuitvoerlegging sancties.	Jaarlijks
Migratiekaart	Staatsecretaris DGVZ WODC	Overzicht van migratiestromen van en naar Nederland met voor de belangrijkste migratietypen informatie over de omvang, de verdeling over herkomst-/bestemmingslanden en de demografische samenstelling.	2-jaarlijks
Monitor Jeugd Criminaliteit	DJJ	Biedt een overzicht van de ontwikkelingen in de (geregistreerde) jeugdcriminaliteit (in termen van verdachten en daders) onder minderjarigen en jongvolwassenen. Daarbij wordt tevens ingegaan op verschillen in trends tussen diverse subgroepen.	2-jaarlijks
Monitor nazorg	DGJS	In kaart brengen in welke mate (ex-) gedetineerden beschikken over identiteitsbewijs, inkomen, huisvesting, zorgcontact en schulden op het moment dat de detentie aanvangt, bij ontslag en zes maanden na ontslag.	Jaarlijks
Nationale Drugsmonitor	DGRR	Jaarlijkse publicatie over trends en ontwikkelingen m.b.t. drugs: aard en omvang van de (geregistreerde) drugscriminaliteit resp. ondernomen acties/interventies van de kant van Justitie. Tevens rapportage aan het EMCDDA.	Jaarlijks
Rechtspleging Civiel en Bestuur (boek en net)	WODC/CBS/ Rvdr	Cijfermatig overzicht van ontwikkelingen in (de vraag naar) geschilbeslechting en rechtspraak op civiel- en bestuursrechtelijk terrein.	Eens per twee jaar; tussentijds jaarlijkse digitale update van tabellen

Projecttitel	Aanvrager	Beschrijving	Frequentie
Recidivemonitor	DGJS	Langlopend onderzoek gericht op het verkrijgen van een beter beeld van de effecten van interventies en het verloop van criminele carrières. Gegevens worden benut in diverse (geprogrammeerde) projecten.	Jaarlijks
Strafrechtsketenmonitor (SKM)	DGRR	Monitor om de hoofdstromen in de strafrechtsketen inzichtelijk te maken.	Eens per trimester (VenJ intern)
Trendwatch PMJ	WODC	Ontwikkeling methode en organisatie ingericht om trendbreuken en autonome veranderingen in factoren die relevant zijn voor het PMJ-model effectief en in een zo vroeg mogelijk stadium te kunnen signaleren, beoordelen en verwerken. Dit ter verbetering van de voorspelkracht van PMJ-ramingen.	Jaarlijks
Veelplegersmonitor	DGJS	Langlopend onderzoek gericht op het verkrijgen van inzicht in de ontwikkelingen in achtergrondkenmerken, delictgedrag, recidive en strafrechtelijke reacties van veelplegers in Nederland.	Jaarlijks
Minder frequente projecten			
European Sourcebook		Internationaal project. Verzamelen, valideren en publiceren criminaliteitsstatistieken van ca. 40 Europese landen. Laatste boekuitgave 2003; 4e editie is in 2010 gepubliceerd. Voor de 5e editie is een EU-subsidie gehonoreerd. Hierbij is het WODC een van de deelnemers. Daarnaast website www.europeansourcebook.org	Wisselend (eens in de 3-4 jaar)
Geschilbeslechtingdelta burgers	DGRR	Hoe gaan burgers om met (juridische) problemen en welke rol spelen (juridische) voorzieningen daarin.	Eens per 5/6 jaar
Geschilbeslechtingdelta bedrijven	DGRR	Hoe gaan bedrijven om met (juridische) problemen en welke rol spelen (juridische) voorzieningen daarin.	Eens per 5/6 jaar
Monitor Criminaliteit Bedrijfsleven	DGJS+min. EZ+min. BZK	Slachtofferenquête onder bedrijven	Wisselend
Monitor Georganiseerde Criminaliteit	DGRR/OM	Aard van de georganiseerde criminaliteit in Nederland en de ontwikkelingen daarin. Volgende rapportage: medio 2012	Eens per 4 jaar

Projecttitel	Aanvrager	Beschrijving	Frequentie
Monitor Jihadistisch Terrorisme	NCTV	Het doel van deze monitor is inzicht te bieden in de manier waarop jihadistische samenwerkingsverbanden en jihadistische activiteiten zich in de onderzoeksperiode in Nederland hebben gemanifesteerd door opsporingsonderzoeken die gericht zijn op dit fenomeen zorgvuldig te analyseren. Deze kennis wordt gebruikt voor de opsporingspraktijk, het contraterrorismebeleid en voor het vormen en toetsen van wetenschappelijke theorieën op dit gebied.	Een per 5 jaar
Monitor Wet Opsporing en Vervolging van Terroristische Misdrijven	NCTV	Op 1 februari 2007 is de 'Wet ter verruiming van de mogelijkheden tot opsporing en vervolging van terroristische misdrijven' in werking getreden. De werking van deze wet is een aantal jaren achter elkaar gemonitord om inzicht te krijgen in de wijze waarop deze ingrijpende verruimde bevoegdheden in de praktijk worden ingezet en welke ervaringen daarbij zijn opgedaan.	Jaarlijks tussen 2007 en 2011
Monitor Zelfgerapporteerde Jeugdcriminaliteit	WODC/DJJ	Zelfrapportage van delinquent gedrag door jongeren uit een algemene populatiesteekproef. In 2005 is de monitor herzien. Een tweede meting is uitgevoerd in 2010. De monitor biedt tevens verdiepingsstudies.	Wisselend